

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra: ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Studijní program: 2. stupeň

Kombinace: český jazyk – anglický jazyk

**TYPOLOGIE CHYB STUDENTŮ ČEŠTINY JAKO
CIZÍHO JAZYKA A MOŽNOSTI JEJICH KOREKCE**

THE TYPOLOGY OF STUDENTS' ERRORS AND MISTAKES AND
THE POSSIBILITIES OF THEIR CORRECTION IN TEACHING
CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE

Diplomová práce: 08-FP-KČL-009

Autor:

Alice KÝROVÁ

Podpis:

.....

Adresa:

17. listopadu 831/1

789 01, Zábřeh

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů
99	19 316	8	8	28

V Liberci dne: 18. 4. 2010

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne: 18. 4. 2010

Alice Kýrová

Poděkování:

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Svatavě Škodové, Ph.D. za podnětné rady a připomínky, ochotu, pomoc a především trpělivost.

Také děkuji za příležitost pracovat v Kurzu češtiny pro zahraniční studenty FP TU v Liberci v letech 2007 – 2010.

TPOLOGIE CHYB STUDENTŮ ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA A MOŽNOSTI JEJICH KOREKCE

Alice KÝROVÁ DP – 2006 Vedoucí DP: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Resumé

Diplomová práce shrnuje obecné informace o kritériích znalostí úrovně A1 a A2 pro studenty češtiny jako cizího jazyka. Podává podrobný výklad penza znalostí a dovedností úrovně A1 a A2 na fonetické a fonologické, morfologické a syntaktické rovině. Zaměřuje se na typologii chyb, popisuje příčiny vzniku chyb, vymezuje jejich důležitost v procesu učení a zabývá se technikou oprav chyb v mluveném i psaném projevu. Na základě chybové analýzy textů vybrané skupiny studentů – cizinců byly vyhledány nejčastější chyby v jednotlivých rovinách. Následují ukázky různých typů korektivních cvičení.

THE TYPOLOGY OF STUDENTS' ERRORS AND MISTAKES AND THE POSSIBILITIES OF THEIR CORRECTION IN TEACHING CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE

Summary

The Diploma Thesis sumps up general information concerning criteria of knowledge required for level A1 and A2 students of Czech as a foreign language. It offers detailed explanation of knowledge and skills quota for A1 and A2 levels in phonetic and phonological, morphological and syntactical layers. It focuses on the typology of errors, describes the causes of errors, specifies their importance in the process of learning and deals with the techniques for their correction both in spoken and written utterances. On the basis of the error typology of the assorted foreign student group texts, the most frequent errors were identified. The sample of different types of exercises for correction follow.

FEHLERTYPOLOGIE BEI DEN STUDENTEN DER TSCHECHISCHEN SPRACHE ALS FREMDSPRACHE UND MÖGLICHKEITEN DER FEHLERKORREKTUR

Zusammenfassung

Diese Diplomarbeit fasst die Grundinformationen über Kriterien der Sprachkenntnisse auf dem Niveau A1 und A2 für die Studenten der tschechischen Sprache als Fremdsprache zusammen. Sie bietet eine ausführliche Darlegung des Pensums von Wissen und Können auf dem Niveau A1 und A2 auf den fonetischen und fonologischen, morphologischen und syntaktischen Sprachebenen. Die Diplomarbeit stellt die Fehlertypologie vor, beschreibt die Fehlerquelle, hebt ihre Bedeutung beim Lernprozess hervor und beschäftigt sich mit der Technik der Fehlerkorrektur im mündlichen wie auch im schriftlichen Ausdruck. Auf der Grund der Textanalyse von der ausgewählten Gruppe der Ausländerstudenten wurden die häufigsten Fehler auf den einzelnen Sprachebenen ausgesucht und eine kurze Typologie der Korrekturübungen präsentiert.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 Východiska práce.....	11
1.1 Chybová analýza.....	11
1.2 Charakteristika skupiny studentů.....	12
1.3 Texty	13
1.4 Společný evropský referenční rámec	14
1.5 Komunikativní jazyková kompetence	15
2 Čeština jako cizí jazyk	16
2.1 Fonetika a fonologie	16
2.1.1 České hlásky	17
2.1.2 Asimilace znělosti, slovní přízvuk, intonace	19
2.2 Morfologie	20
2.2.1 Jmenné kategorie	20
2.2.2 Jmenné slovní druhy	23
2.2.3 Verba	26
2.2.4 Neohebné slovní druhy	28
2.2.5 Slovo tvorba.....	30
2.3 Syntax	31
2.3.1 Věta.....	33
2.3.2 Souvětí	34
3 Druhy chyb a chybová analýza.....	36
3.1 Klasifikace chyb	37
3.2 Příčiny vzniku chyb	40
3.3 Typologie chyb.....	41
3.4 Žákovské korpusy	42
3.5 Chybová analýza.....	43
3.6 Důležitost chyb	43
3.7 Oprava chyb.....	44
3.7.1 Plynulost	45
3.7.2 Správnost	45
3.8 Techniky oprav chyb v mluveném a psaném projevu.....	45
3.8.1 Techniky oprav chyb v mluveném projevu.....	45
3.8.1.1 Gesta.....	46
3.8.1.2 Výraz obličeje.....	46
3.8.1.3 Zvuky.....	46
3.8.1.4 Jednoduché fráze	47
3.8.1.5 Předstírané nepochopení.....	47
3.8.1.6 Přeformulování (reformulation)	47
3.8.2 Techniky oprav chyb v psaném projevu	48
3.8.2.1 Číslování řádků.....	48
3.8.2.2 Podtržení chyby	48

3.8.2.3	Odkaz.....	49
4	Nejčastější chyby a korektivní cvičení	50
4.1	Fonologie	50
4.1.1	České hlásky	50
4.1.1.1	Vokály.....	51
4.1.1.2	Konsonanty.....	53
4.1.2	Asimilace znělosti.....	61
4.2	Morfologie	62
4.2.1	Jmenné kategorie	62
4.2.2	Verba	74
4.3	Syntax	91
4.3.1	Aktuální větné členění	91
4.3.2	Postavení příklonek ve větě	93
	ZÁVĚR	96
	SEZNAM LITERATURY.....	98

ÚVOD

V diplomové práci se zaměříme na chybovou analýzu písemných a mluvených projevů. Analýza bude probíhat na fonetické a fonologické, morfologické a syntaktické rovině. Jednotlivé projevy byly nasbírány v letech 2007 – 2009 v Kurzu češtiny pro zahraniční studenty FP TU v Liberci. Kritéria „bezchybnosti“ budou stanovena podle Společného evropského referenčního rámce.

Diplomová práce si klade za cíl odhalit u vybrané skupiny studentů – cizinců nejčastější chyby, kterých se dopouštějí při výuce češtiny jako cizího jazyka. Chyby budou analyzovány v těchto jazykových rovinách – fonetika a fonologie, morfologie a syntax. Na základě odhalených chyb budou sestavena korektivní cvičení, která by měla pomoci studentům zlepšit jejich písemný i mluvený projev.

Úvodní kapitola je zaměřena na základní východiska a metodologii naší práce. Charakterizujeme zde vybranou skupinu studentů podle následujících kritérií - země původu, mateřský jazyk, věk a pohlaví, délka pobytu v České republice a předchozí studium češtiny. Následující část úvodní kapitoly uvádí informace k nasbíraným textům, které jsou využívány pro chybovou analýzu, a také způsob, jakým byly texty analyzovány. V poslední části se stručně věnujeme Společnému evropskému referenčnímu rámci, který definuje šest úrovní znalosti cizího jazyka a také vymezuje komunikativní jazykové kompetence.

Ve druhé kapitole charakterizujeme znalostní penzum češtiny na základě dokumentů *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1. a Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2*. Je zde uveden výčet znalostí obou úrovní, které by si studenti měli osvojit při výuce češtiny jako cizího jazyka v Kurzu češtiny pro zahraniční studenty FP TU v Liberci. Tato charakteristika je uvedena kvůli stanovení kritéria „bezchybnosti“, které používáme, a následné chybové analýze studentských prací. Zaměříme se na jednotlivé oddíly z této kapitoly při

stanovování nejčastějších chyb a také při návrzích korektivních cvičení, která uvedeme v praktické části.

Následující kapitola se zabývá druhy chyb a chybovou analýzou. V první části klasifikujeme chyby podle různých hledisek a uvádíme příčiny vzniku chyb. Rovněž zmiňujeme typologii chyb, žákovské korpusy a chybovou analýzu. Rozlišujeme dva základní pojmy, kterými jsou plynulost a správnost. Dále se zabýváme chybami v mluveném a písemném projevu a možnými technikami oprav.

V praktické části analyzujeme mluvené a písemné projevy charakterizované skupiny studentů – cizinců. Na jejich základě odhalujeme nejčastější chyby na fonetické a fonologické, morfologické a syntaktické rovině u dané skupiny studentů. Podle odhalených chyb sestavíme korektivní cvičení, která mohou být použita při jejich odstraňování.

1 Východiska práce

V této kapitole charakterizujeme chybovou analýzu a také uvádíme zdroje, které jsme k tomu použili. Čerpáme především z anglo-americké literatury.

V následující části se věnujeme charakteristice skupiny studentů – cizinců, jejichž práce budou podrobeny chybové analýze. Skupina studentů bude popsána s ohledem na mateřský jazyk, zemi původu, pohlaví a věk jejích členů, délku jejich pobytu v České republice a předchozí studium českého jazyka.

V další části se zaměříme na nasbíraný materiál této konkrétní skupiny. Uvedeme počty prací, jejich druh (eseje, testy, prezentace) a zda se jedná o texty mluvené či psané. Následně uvedeme postup, kterým jsme jednotlivé práce analyzovali.

V poslední části zmiňujeme Společný evropský referenční rámec a typy komunikativní jazykové kompetence.

1.1 Chybová analýza

Chybová analýza je jedním z oborů aplikované lingvistiky, která nahlíží na chyby jako na kognitivní proces probíhající při učení se jazyku. „Podle Cordera (1981) jsou žákovské chyby dokladem učebních strategií, kterými žák prozkoumává systém nového jazyka tím, že srovnává, do jaké míry jsou J1 a J2 podobné a v čem se liší.“¹

Podrobněji se chybové analýze věnujeme v kapitole 3.5. Vycházíme z článků Vacide Erdoğan: *Contribution of Error Analysis to Foreign Language Teaching*², Fahrettin Şanal: *Error-Analysis Based Second Language Teaching*

---

¹ Škodová, S.: 2010, str. 198

² <http://efd.mersin.edu.tr/dergi/meuefd_2005_001_002/pdf/meuefd_2005_001_002_0261-0270_erdogan.pdf>

*Strategies*³ a *Fang Xie a Xue-mei Jiang: Error analysis and the EFL classroom teaching*⁴.

1.2 Charakteristika skupiny studentů

Pro chybovou analýzu jsem použili texty studentů, kteří absolvovali *Kurz češtiny pro zahraniční studenty FP TU v Liberci* v akademických letech 2007/2008 a 2008/2009. Tento kurz trvá jeden rok s týdenní dotací 24 vyučovacích jednotek, přičemž jedna vyučovací jednotka trvá 45 minut.

Všichni studenti aktivně ovládali anglický jazyk (na úrovni B1 - B2), který byl proto zvolen jako zprostředkující/explanační jazyk.

ZEMĚ PŮVODU	Uzbekistánská republika (2 studenti)
	Indie (1 student)
	Vietnam (3 studenti)
	Thajské království (5 studentů)
	Ukrajina (2 studenti)
	Mongolsko (1 student)
MATEŘSKÝ JAZYK	uzbečtina (2 studenti)
	hindština (1 student)
	vietnamština (3 studenti)
	thajština (5 studentů)
	ukrajinština (2 studenti)
	mongolština (1 student)
POHLAVÍ	muži – 8 studentů
	ženy – 6 studentek
VĚKOVÉ ROZMEZÍ	nejmladší student: 18 let
	nejstarší student: 33 let
DÉLKA POBYTU V ČR (před nástupem do kurzu)	1 student byl doktorandem na TUL rok před nástupem do kurzu; ostatní studenti v ČR před nástupem do kurzu nebyli
PŘEDCHOZÍ STUDIUM V ČR	nikdo

³ <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2008/20/FSANAL.PDF>

⁴ <<http://www.teacher.org.cn/doc/ucedu200709/ucedu20070902.pdf>>

ZNALOST ČJ PŘED NÁSTUPEM DO KURZU	studenti neměli žádné předchozí znalosti čj
DOSAŽENÁ ZNALOST	studenti dosáhli úrovně A1, v některých oblastech A2
ZPROSTŘEDKUJÍCÍ JAZYK	angličtina (znalost studentů se pohybovala mezi úrovněmi B1 - B2)

Tab. 1 – charakteristika skupiny studentů

1.3 Texty

Texty, které jsme podrobili chybové analýze, jsme získali v akademických letech 2007/2008 a 2008/2009. Celkový počet studentských prací je 102, z toho 91 prací je písemných a 11 audiálních. Počet těchto prací není reprezentativním vzorkem, jedná se pouze o sondu.

Písemné práce dělíme do tří skupin. První skupinu tvoří práce, které studenti vypracovali mimo vyučovací dobu - celkem 23 prací. Při vypracovávání mohli studenti využívat slovníky, popřípadě internet. Do druhé skupiny jsou zařazeny písemné práce, které studenti psali přímo v době vyučování - celkem 42 prací. V hodinách nemohli studenti při psaní těchto esejí využívat žádné pomůcky. Poslední skupina prací jsou texty, které studenti psali v rámci závěrečné zkoušky - celkový počet 26 prací. Ani u těchto prací nemohli studenti využívat žádné pomůcky.

Audiální záznamy byly pořízeny v průběhu ústních zkoušek. Studenti si nejprve vylosovali téma, ke kterému dostali obrázky a návodné otázky (např. téma rodina – Jak se jmenuje vaše matka/váš otec? Kolik je jí/mu let? Jaké je její/jeho zaměstnání? Máte sourozence? apod.) Poté měli na přípravu projevu pět minut.

Výše uvedené práce jsme podrobili chybové analýze, zaměřili jsme se pouze na chyby gramatické. S ohledem na rozsah práce jsme se nemohli věnovat chybám lexikálním a obsahovým.

Před vytvořením prací bylo studentům prezentováno gramatické penzum, které

stanovilo ideální stav. Všechny práce jsme s tímto penzem srovnali a veškeré odchylky od ideálního stavu považujeme za chyby.

U písemných prací jsme opravovali všechny chyby, ale pro stanovení nejčastějších chyb jsme vzali v úvahu pouze ty, u nichž bylo gramatické penzum skutečně prezentováno, tzn. nebudeme se zabývat tzv. pokusy (viz. kapitola 4.3.3).

1.4 Společný evropský referenční rámec (SERR)

Vzhledem k tomu, že v současné době je využíván Společný evropský referenční rámec pro stanovení kritérií znalostí studentů, v úvodu této kapitoly charakterizujeme jeho podstatu.

V druhé části se stručně zmíníme o komunikativní jazykové kompetenci uvedené v SERRu.

Společný evropský referenční rámec (SERR) „*poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Popis se rovněž týká kulturního kontextu, do něhož je jazyk zasazen. Rámec také definuje úrovně ovládání jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stádiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.*“⁵

Ze Společného evropského referenčního rámce budeme vycházet při charakteristice češtiny jako cizího jazyka. Dokument SERR vymezuje šest kategorií podle úrovně znalosti cizího jazyka: A1, A2, B1, B2, C1 a C2. V následujících kapitolách uvedeme popis znalostí, které vyžadují úrovně A1 a A2. Tyto úrovně jsou vybrány vzhledem ke konkrétní skupině studentů, jejichž práce budou rozebírány v praktické části. Kurz češtiny pro zahraniční studenty FP TU v Liberci trvá jeden rok a během studia dosáhnou studenti

---

⁵ Lenochová, A.: 2006, str. 8

úrovně A1, v některých jazykových jednotkách úrovně A2.

1.5 Komunikativní jazyková kompetence

Podle Lenochové⁶ se komunikativní jazyková kompetence skládá z lingvistické, sociolingvistické a pragmatické kompetence. Lingvistické kompetence vyžadují znalost jazykového systému, sociolingvistické kompetence se vztahují ke znalostem, které jsou potřeba ke zvládnutí společenských norem při používání jazyka, a pragmatické kompetence se vztahují k užívání jazyka v komunikační praxi.

Pro potřeby naší práce budeme brát v potaz pouze lingvistické jazykové kompetence, protože cílem naší práce je odhalit nejčastější chyby při výuce češtiny jako cizího jazyka s ohledem na znalost jazykového systému.

---

⁶ Lenochová, A.: 2006, str. 16

2 Čeština jako cizí jazyk

Při popisu jednotlivých úrovní (A1 a A2) budeme vycházet z následujících dokumentů: *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A1* a *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*.

Tyto publikace byly vybrány, protože popisují, jaké gramatické nároky jsou kladeny na studenty češtiny jako cizího jazyka na úrovni A1 a A2. Při popisu daných nároků jsme se zaměřili na jazykové roviny – fonetika a fonologie, morfologie a syntax. Jednotlivé podkapitoly v jazykových rovinách budou členěny podle dokumentů, ze kterých vycházíme.

2.1 Fonetika a fonologie

V podkapitole se nejprve zaměříme na obecné požadavky v oblasti fonetiky a fonologie. V další části se věnujeme českým hláskám, které rozdělujeme na vokály a konsonanty. Poslední část je věnována asimilaci znělosti, slovnímu přízvuku a intonaci.

Úroveň A1 podle SERRu vyžaduje znalost takové výslovnosti, aby nevznikaly problémy v porozumění při komunikaci s rodilými mluvčími. Porozumění studentů závisí na pomalé a zřetelné artikulaci rodilých mluvčích⁷. Na úrovni A2 je požadována kromě správné artikulace také správnost větného členění, správná intonace a melodie. Studentům je doporučen poslech různých médií a kontakt s rodilými mluvčími. Při čtení by měli správně rozpoznat návaznost jednotlivých slov a tomu přizpůsobit svůj čtený projev z hlediska pauz a intonace.⁸

---

⁷ Hádková, M.: 2006, str. 34

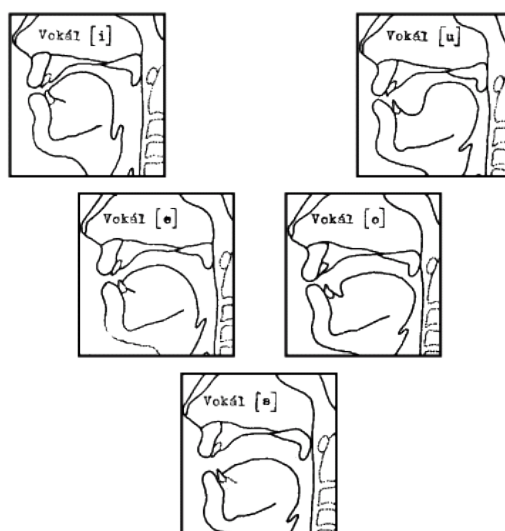
⁸ Čadská, M.: 2006, str. 129-130

2.1.1 České hlásky

„Při popisech jazyka se však vychází z hlásek, které již vyčleňujeme pro daný jazyk na základě jistého zobecnění. Hlásek (jako typů) je vždy v konkrétním jazyce omezený počet: při základních lingvistických popisech jazyka odhlížíme totiž od jejich obměn v rámci slabik a od obměn regionálních nebo individuálních.“⁹

V následující části vymezíme způsob dělení vokálů. Vokály dělíme z několika hledisek: podle místa artikulace (přední, střední, zadní), z hlediska výšky/uzavřenosti (zavřené, polozavřené, polootevřené, otevřené) a z hlediska kvantity (krátké, dlouhé, polodlouhé). Postavení jazyka při tvorbě vokálů znázorňuje tzv. vokální trojúhelník. (obr. 1)

Obr. 1 - vokální trojúhelník (převzato z [10])

Studenti češtiny jako cizího jazyka úrovně A1 i A2 by měli být upozorněni na výslovnost, která je rozdílná v češtině a v angličtině, která plní funkci zprostředkujícího/explanačního jazyka.

⁹ Krčmová, M.: 2006, kapitola 4.4

¹⁰ < http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/resources/rentgen_vokaly.gif >

Stejně jako v češtině i v angličtině rozlišujeme krátké a dlouhé vokály. Krátké vokály se shodují s českými až na dvě výjimky. Jedná se o *ə* a *æ*. U dlouhých vokálů nenajdeme hlásku *é*, místo ní se setkáváme s hláskou *3*..

Roach¹¹ uvádí, že vokalická kvantita je určena typem zvuku, který následuje, a přítomností či nepřítomností přízvuku, zatímco v češtině se rozpoznává z grafické podoby slova.

*„Společnou artikulační vlastností souhlásek je to, že mluvidla vytvářejí výdechovému proudu překážku. Rozdíly mezi souhláskami vyplývají především z toho, která část mluvidel volnému proudění brání a jaký je charakter překážky; zda jde pouze o zúžení (úžinu), nebo o úplný závěr, či zda jde o závěr přecházející v úžinu.“*¹²

Pro většinu anglických konsonantů nacházíme ekvivalenty v češtině, výjimku tvoří *θ* a *ð*. Naopak v anglické výslovnosti nejsou přítomny některé konsonanty, které mohou studentům při výuce češtiny jako cizího jazyka činit problémy. Jedná se o hlásky *Ř* a *CH*. Problematický může být také konsonant *R*, který se tvoří odlišně v obou jazycích. Při tvoření hlásky *R* v angličtině jazyk nekmitá a špička jazyka se nedotýká žádné části úst. Tvoření konsonantu *R* v češtině je popsáno v podkapitole 4.1.1.2. Hlásky *Ř* a *CH* se v anglické výslovnosti nevyskytují vůbec. Je nutné se na tyto konsonanty při výuce soustředit a řádně je nacvičit. Pokud se objeví nedostatky v konsonantech společných pro oba jazyky, je nutný individuální přístup.

Studenti úrovně A2 by měli navíc podle SERRu zvládat výslovnost zdvojených souhlásek např. ve slovech Anna [ana], rozzlobit se [rozzlobit se i rozzlobit se].¹³

---

¹¹ Roach, P.: 2000, str. 19

¹² Čechová, M.: 2000, str. 33

¹³ Čadská, M.: 2006, str. 135

2.1.2 Asimilace znělosti, slovní přízvuk, intonace

Tato podkapitola se zabývá asimilací znělosti, slovním přízvukem, enklitiky a v poslední části intonací ve větách.

Správná realizace asimilace znělosti patří k základním požadavkům SERRu na úrovni A1 a A2. V češtině se častěji setkáme s asimilací regresivní než progresivní. Studenti si musí osvojit základní pravidla týkající se asimilace pro správnou výslovnost.

V češtině je hlavní přízvuk zpravidla na první slabice slova. Pokud slovu předchází jednoslabičná předložka, přízvuk se přesouvá na ni. Dokument pro úroveň A1 uvádí, že studenti, jejichž mateřský jazyk má přízvuk ustálen na jiné slabice, či má přízvuk pohyblivý, mohou mít s přízvukem v češtině problémy, a proto je třeba věnovat zvýšenou pozornost nácviku správné výslovnosti.¹⁴

Dále se v češtině setkáváme s enklitiky (příklonkami), která nemají svůj vlastní přízvuk, a proto se připojují k předcházejícímu přízvučnému výrazu. Studenti obou úrovní se setkají s těmito příklonkami: osobní zájmena v genitivu, dativu a akuzativu; reflexivní zájmena *se*, *si*; demonstrativní zájmeno *to*; tvary pomocného slovesa *být* při tvoření minulého času; tvary pomocného slovesa *být* při tvoření kondicionálu; spojka *-li*, která se píše se spojovníkem a řadí se za sloveso; spojky *však* a *totiž*; adverbia místa *tu* a *tam*.¹⁵

Studenti by měli být upozorněni na pravidla, kterými se řídí postavení příklonek ve větě. „Na prvním místě jsou tvary pomocného slovesa *být*, na druhém reflexiva, na třetím osobní zájmena (přičemž dativ vždy předchází akuzativu), pak zájmeno demonstrativní, adverbia a spojka.“¹⁶

Následně je v dokumentu SERR zmíněno, že studenti úrovně A2 nebudou mít problémy se zvládnutím gramatiky, tzn. se správnou pozicí příklonky ve větě, ale s porozuměním rodilým mluvčím, kteří je vyslovují jako celek, a také

---

¹⁴ Hádková, M.: 2006, str. 42

¹⁵ Hádková, M.: 2006, str. 42

¹⁶ Čadská, M. a kol.: 2006, str. 136

s plynulým vyslovováním, které nebude přerušováno pauzami na nesprávných místech.

Studenti obou úrovní by měli správně rozlišovat věty, ve kterých se používá intonace klesavá (oznamovací věta, zvolací věta, žádací věta a otázka doplňovací) a ve kterých naopak intonace stoupavá (otázka zjišťovací). Podle dokumentů SERR není potřeba, aby studenti ovládali polokadenci.¹⁷

2.2 Morfologie

„Čeština je jazyk flexivní (flektivní), tj. jazyk, který má flexi (ohýbání pomocí koncovek): skloňování jmen, časování sloves a stupňování přídavných jmen a příslovčí.“¹⁸

Pro obě úrovně je v dokumentech SERR doporučeno redukovat gramatické prostředky, které budou studentům předkládány, a vybírat takové, se kterými se studenti v komunikaci setkají častěji. U dubletních tvarů je vhodné volit ty, které jsou v běžné komunikaci frekventovanější.¹⁹

Při popisu předpokládaných znalostí úrovně A1 a A2 vychází dokumenty SERR ze současné podoby mluvené spisovné češtiny. *„V menší míře se zde objevují mírně substandartní, kolokviální tvary, jejichž správnost sice není obecně přijímána, ale v úzu převládají nad nesporně korektními, knižnějšími tvary (moci – moci, děkuju – děkuji). ... popisem postihneme pouze vybranou část tvarů, a sice ty, u nichž se předpokládá aktivní znalost. U jazykových prostředků, jejichž znalost úroveň A1 nepředpokládá vůbec (např. přechodníky, kondicionál), popis zcela vynecháváme.“²⁰*

2.2.1 Jmenné kategorie

Do kategorie jmen řadíme substantiva, adjektiva, pronomina a numerálie

---

¹⁷ Hádková, M.: 2006, str. 43

¹⁸ Čechová, M.: 2000, str. 20

¹⁹ Hádková, M.: 2006, str. 246

²⁰ Hádková, M.: 2006, str. 246

(ohebné tvary). U nich rozlišujeme tři jmenné kategorie - jmenný rod, gramatické číslo a pád.

V češtině rozlišujeme jmenný rod přirozený (pouze u substantiv, která označují životné substance) a jmenný rod gramatický (podle zakončení substantiv v nominativu). Jmenný rod dále dělíme na mužský (životný, neživotný), ženský a střední.

Již na úrovni A1 by si studenti měli osvojit správné rozlišování jednotlivých jmenných rodů z důvodu gramatické shody.

V kategorii gramatického čísla rozlišujeme jednotné číslo (singulár), které označuje počet jedna, a číslo množné (plurál), které označuje počet větší než jedna.

Shoda v gramatickém čísle signalizuje shodu podmětu s přísudkem, a je proto vyžadována jak znalost tvoření, tak rozpoznání jednotlivých koncovek. S nepravidelností se studenti setkají pouze u pozůstatků duálových tvarů, a to především u pojmenování párových orgánů (oči, uši, ruce, nohy, prsa, ramena, kolena) a u číslovek dva/dvě a oba/obě. Na úrovni A1 se doporučuje tyto tvary prezentovat jako nepravidelné formy plurálu.²¹ Úroveň A2 již vyžaduje znalost substantiv pomnožných (pluralia tantum) a hromadných (singularia tantum).²²

Poslední jmennou kategorií je pád. „*Pádové formy jsou základním prostředkem (vedle dalších), který vyjadřuje funkce substantiva ve větě. Součinnost tvaroslovné paradigmaticky a těchto funkcí jsou podkladem pro identifikaci sedmi pádů, jimiž jsou: **nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokál, instrumentál.***“²³

Studenti úrovně A1 si podle SERRu osvojí pouze tři ze sedmi pádů. Jedná se o nominativ, akuzativ a genitiv, a to v jednotném i množném čísle. Dále se zde

---

²¹ Hádková, M.: 2006, str. 247

²² Čadská, M.: 2006, str. 156

²³ Příruční mluvnice češtiny: 2003, str. 253

uvádí, že je vhodné seznámit studenty se všemi pádovými tvary osobních zájmen.²⁴ Na úrovni A2 se vyžaduje znalost všech sedmi pádů v obou číslech.²⁵

*„Nominativ (N) je první z řady českých pádů, jeho singulárový tvar je formou, v níž jsou jmenné výrazy (s výjimkou plurálií tantum) uvedeny ve slovníku. Jde o bezpředložkový pád.“*²⁶ Studenti na úrovni A1 se s nominativem setkají ve funkci subjektu, predikativu sponového přísudku a adverbiale srovnání.²⁷ Na úrovni A2 se studenti dále setkají s nominativem jmenovacím.²⁸

Úroveň A1 vyžaduje znalost genitivu v syntaktické funkci numerativního genitivu, posesivního genitivu, objektového komplementu, neshodného přívlastku a doplnění slovesa s předložkami *bez*, *z*, *do*, *od* a *u*.²⁹ Na úrovni A2 je znalost rozšířena o funkci příslovečného určení.³⁰

S dativem jsou podle SERRu seznámeni až studenti úrovně A2, a to v následujících syntaktických funkcích: předmět, neshodný přívlastek, kontaktní dativ a příslovečné určení.³¹

Akuzativ je po nominativu prvním z pádů, který si studenti úrovně A1 osvojí v následujících syntaktických funkcích: objektový komplement, proživatel děje a doplnění s významem časovým, valenční předložkové doplnění slovesa a neshodný přívlastek.³² Na úrovni A2 budou studenti seznámeni s funkcí příslovečného určení a formou frazeologismu.³³

Vokativ se studenti naučí až na úrovni A2.³⁴

---

²⁴ Hádková, M.: 2006, str. 248-249

²⁵ Čadská, M.: 2006, str. 156

²⁶ Hádková, M.: 2006, str. 248

²⁷ Hádková, M.: 2006, str. 248

²⁸ Čadská, M.: 2006, str. 144

²⁹ Hádková, M.: 2006, str. 248

³⁰ Čadská, M.: 2006, str. 145

³¹ Čadská, M.: 2006, str. 145

³² Hádková, M.: 2006, str. 249

³³ Čadská, M.: 2006, str. 146

³⁴ Čadská, M.: 2006, str. 147

Dalším pádem, se kterým jsou seznámeni studenti úrovně A2, je lokál. Tento pád neexistuje bez předložky a odpovídá na otázku „kde?“. Podle dokumentu SERR budou studenti seznámeni s těmito syntaktickými funkcemi lokálu: příslovečné určení, předmět (vazba se slovesem) a neshodný přívlastek.³⁵

Poslední pád, instrumentál, odpovídá na otázku „kde?“ a „kam?“ a má význam časový, prostředku, příčiny, průvodních okolností a zřetele. Studenti úrovně A2 budou seznámeni s následujícími syntaktickými funkcemi instrumentálu: příslovečné určení, předmět (vazba se slovesem, bez vazby – okolnost), neshodný přívlastek a jmenná část jmenného přísudku.³⁶

2.2.2 Jmenné slovní druhy

V této podkapitole vymezíme rozsah znalostí vyžadovaných na úrovni A1 a A2 podle dokumentů *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A1* a *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2* pro jednotlivé jmenné slovní druhy - substantiva, adjektiva, pronomina a numeralia.

Studenti obou úrovní budou schopni rozpoznat, zda se jedná o substantiva obecná (označují celé třídy jevů) nebo vlastní (pojmenovávají jevy jedinečné). Tato znalost je nezbytná pro rozlišení pravidel jejich psaní (první písmeno je velké či malé).³⁷ Na úrovni A2 se přidá rozdělení substantiv na konkrétní (osoby, zvířata, věci) a abstraktní (vlastnosti, děje).³⁸

Na úrovni A1 budou studenti aktivně ovládat nominativ, genitiv a akuzativ u těchto substantivních deklinačních typů maskulin animate (typu student, muž, táta, průvodce, příbuzný a průvodčí), maskulin inanimate (rohlík a pokoj), feminim (žena, růže, skříň, radost, příbuzná a průvodčí) a neuter (město, moře, kuře, nádraží a vstupné). U dubletních tvarů vybíráme vždy ty,

---

³⁵ Hádková, M.: 2006, str. 249

³⁶ Čadská, M.: 2006, str. 146

³⁷ Hádková, M.: 2006, str. 250

³⁸ Čadská, M.: 2006, str. 154

které jsou frekventovanější.³⁹ Na úrovni A2 si studenti osvojí všechny zbylé pády a jejich paradigmata.⁴⁰

Ze syntaktických funkcí substantiv budou studenti znát subjekt, objektový komplement, predikativ sponového přísudku, adverbialní komplement, nevalenční okolnostní doplnění slovesa a nevalenční determinaci slovesa.⁴¹

V oblasti adjektiv si studenti A1 osvojí dva typy adjektivní flexe. Prvním z nich je „*mladý, mladá, mladé - trojvýchodný, tvrdý typ*“⁴² a druhým „*cizí, cizí, cizí - jednovýchodný, měkký typ*“⁴³ Úroveň A2 rozšiřuje znalost adjektivní flexe také na flexi adjektiv přivlastňovacích (pouze v omezené míře) a skloňování jmenné (aktivní znalost je vyžadována pouze u adjektiv rád, ráda, rádo ve spojeních být rád, mít rád, rád něco dělat); u ostatních se vyžaduje pouze perceptivně. Na úrovni A2 se studenti setkají také se stupňováním adjektiv (pouze v omezené míře).⁴⁴

Syntaktické využití adjektiv se na úrovni A1 omezuje na rozvoj jmen, kde dochází ke gramatické shodě mezi jménem a adjektivem, a užití adjektiva v predikativu.⁴⁵

Úroveň A1 stanovuje aktivní znalosti nominativu, genitivu a akuzativu osobních zájmen (já, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony, on a se), tázacích zájmen (kdo, co) a vztažných zájmen (kdo, co). Na této úrovni by studenti měli používat pronomina v těchto syntaktických funkcích: „substantivní“ zájmena substituují podstatná jména v jejich funkcích; „adjektivní“ zájmena substituují přídavná jména v jejich funkcích; tázací zájmena tvoří tázací výraz v doplňovacích otázkách a zároveň se syntakticky chovají jako substantiva či

---

³⁹ Hádková, M.: 2006, str. 250

⁴⁰ Čadská, M.: 2006, str. 156

⁴¹ Hádková, M.: 2006, str. 251

⁴² Hádková, M.: 2006, str. 251

⁴³ Hádková, M.: 2006, str. 251

⁴⁴ Čadská, M.: 2006, str. 160

⁴⁵ Hádková, M.: 2006, str. 251

adjektiva; vztažná zájmena uvozující obsahové věty po *vím/nevím*.⁴⁶

Na úrovni A2 se studenti kromě osobních, tázacích a vztažných zájmen, která již znají, naučí také zájmena přivlastňovací (můj, tvůj, jeho, její, jeho, náš, váš, jejich a zvrtné svůj), ukazovací (ten, tento, tehle, tamten, onen, takový), tázací (jaký, který, čím), vztažná (jaký, který, čím), neurčitá (někdo, něco, nějaký, některý, něčí) a záporná (nikdo, nic, nijaký, ničí, žádný).⁴⁷

Tato pronomina budou studenti úrovně A2 ovládat ve všech paradigmatech a v těchto syntaktických funkcích: osobní zájmena (podmět, předmět, příslovečné určení, neshodný přívlastek, přísudek jmenný a doplněk); přivlastňovací zájmena (shodný přívlastek, shodný doplněk a jmenný přísudek se sponou); ukazovací zájmena (jakýkoli větný člen); tázací zájmena (kdo, co - podmět; čím - přívlastek shodný a jmenná část přísudku jmenného se sponou); vztažná zájmena (kdo, co - podmět; jaký, který, čím - přívlastek shodný; jmenná část přísudku jmenného se sponou).⁴⁸

V dokumentu SERR se doporučuje znalost číslovek studentů úrovně A1 značně omezit. U základních číslovek by se mělo jednat o „...*znalost číslovkových tvarů v příslušných pádech a schopnost přiřadit správný tvar počítaného jevu*...“⁴⁹ U řadových číslovek si studenti osvojí pouze nominativ, genitiv a akuzativ. U násobných číslovek výraz *jednou* a složeniny obsahující *-krát*. U neurčitých číslovek jsou uvedeny tázací výrazy *kolik*, *kolikátý* a *kolikrát* a také výrazy *moc*, *hodně*, *několik* a *pár*.⁵⁰

Studenti budou seznámeni se substantivy odvozenými od základních číslovek např. *dvojka*, *sedmička* apod.

Ze syntaktických funkcí budou znát: nevalenční determinant; adjektivní

---

⁴⁶ Hádková, M.: 2006, str. 252

⁴⁷ Čadská, M.: 2006, str. 163

⁴⁸ Čadská, M.: 2006, str. 163

⁴⁹ Hádková, M.: 2006, str. 253

⁵⁰ Hádková, M.: 2006, str. 253

synaktické funkce; nevalenční okolnostní doplnění přísudku.⁵¹

*„Na úrovni A2 se studenti seznámí s číslovkami základními a částečně s číslovkami řadovými. S číslovkami násobnými (dvakrát, třikrát...) a s číslovkami souborovými (dvoje, troje...) se studenti na této úrovni seznamují pouze lexikálně. Znalost dalších druhů číslovek se na úrovni A2 nevyžaduje.“*⁵²

2.2.3 Verba

Verba patří mezi plnovýznamový ohebný slovní druh. Slovesa dělíme na určitá, u nichž určíme slovesné kategorie (osoba, číslo, čas, způsob, slovesný rod a vid), a neurčitá, u nichž slovesné kategorie určit nelze (infinitiv, přičestí minulé, přičestí trpné a přechodníky - přítomný a minulý).

Na úrovni A1 se studenti ze sloves neurčitých setkají pouze s tvary infinitivu a přičestí minulé (jako součást tvarů préterita). *„Minulé přičestí by studenti průlomové úrovně měli poznat jen jako součást tvaru préterita studovala jsem a v konstrukci chtěl/chtěla bych + A/inf.“*⁵³

Ze syntaktických funkcí jsou doporučeny tyto: součást opisného futura; součást složeného slovesného přísudku; substituce substantivních tvarů; substituce imperativních tvarů verba; adverbiále účelu.⁵⁴

*„Na úrovni A2 se probírají pouze aktivní tvary přítomného času u nedokonavých sloves, imperativu a infinitivu. Ze složených tvarů se probírají pouze aktivní tvary budoucího času nedokonavých sloves, tvary minulé času, přítomného kondicionálu, jakož i tvary všech časů, imperativu a přítomného kondicionálu činného rodu sloves zvratných.“*⁵⁵

Úroveň A2 doporučuje zaměřit pozornost studentů na následující skupiny

---

⁵¹ Hádková, M.: 2006, str. 253

⁵² Čadská, M.: 2006, str. 173

⁵³ Hádková, M.: 2006, str. 254

⁵⁴ Hádková, M.: 2006, str. 257

⁵⁵ Čadská, M.: 2006, str. 180

sloves: reflexivní, modální, fázová, slovesa pohybu a nepravidelná slovesa.⁵⁶

Obě úrovně vyžadují aktivní zvládnutí všech šesti tvarů slovesných paradigmat u osob a čísla. U kategorie čísla budou studenti seznámeni s výjimkou, která nastává, pokud je podmět vyjádřen numerativním genitivem determinovaným číslovkou. Počítá se také s porozuměním užití 2. osoby plurálu pro oslovení jedince (vykání), a to jak v přítomném, tak v minulém čase.

Na obou úrovních se počítá s uvědomělým rozlišením jednotlivých časů na formální i významové úrovni. Na úrovni A1 se doporučuje upřednostnit imperfektivní slovesa před perfektivními. Pokud jsou perfektivní slovesa uváděna, mělo by to být v konkrétních situacích.⁵⁷

Z gramatických časů se studenti A1 setkají pouze s přítomem. V uvedených dokumentech se doporučuje rozdělit slovesa do dvou skupin podle koncovek 1. osoby sg. na U-typ a M-typ.⁵⁸ Na úrovni A2 by již měli ovládat celé paradigma préterita.⁵⁹

Úroveň A2 vyžaduje bezchybné rozlišení perfektivních sloves („*vyjadřují, že je děj bud' ukončen, nebo že bude završen*“⁶⁰) a imperfektivních sloves („*k faktu ukončení děje se nevyjadřují*“⁶¹), které je mimo jiné nezbytné pro tvoření různých časů.

Další slovesnou kategorií, se kterou se studenti při studiu setkají, je slovesný způsob, který „*vyjadřuje modifikaci slovesného děje z hlediska reálnosti, nutnosti, možnosti nebo nereálnosti, nenuitnosti i nemožnosti jeho uskutečnění*.“⁶²

Úroveň A1 doporučuje znalost způsobu oznamovacího (indikativ), na úrovni

---

⁵⁶ Čadská, M.: 2006, str. 179

⁵⁷ Hádková, M.: 2006, str. 255

⁵⁸ Hádková, M.: 2006, str. 255

⁵⁹ Čadská, M.: 2006, str. 187

⁶⁰ Příruční mluvnice češtiny: 2003, str. 318

⁶¹ Příruční mluvnice češtiny: 2003, str. 318

⁶² Čechová, M.: 2000, str. 163

A2 už je vyžadována znalost také způsobu rozkazovacího (imperativ) a podmiňovacího (kondicionál). Znalost se omezuje pouze na kondicionál přítomný pro vyjádření podmínky a přání.⁶³

V kategorii slovesný rod by měli studenti obou úrovní aktivně používat pouze rod činný, s rodem trpným se setkají pouze ve frázích.

Podle dokumentu SERR je nezbytné, aby se studenti učili 4 tvary slovesa (infinitiv, 1. osoba sg., 3. osoba sg. a minulé příčestí) jako celek. Další doporučení se týká valenčního pole slovesa, které je důležité pro vlastní strukturu věty, ve které je sloveso použito.

Na úrovni A2 se studenti seznámí se slovesy pohybu (jít-chodit, jet-jezdit, vézt-vozt, nést-nosit, vést-vodit, běžet-běhat, letět-létat), s modálními slovesy (chtít, moct, smět a muset), s fázovými slovesy (začínat-začít, přestávat-přestat, končit-skončit) a s nepravidelnými slovesy (být, chtít, jíst, sníst, vědět, do(z)vědět se, mít, mít se, stát, stát se, bát se, spát, jít, jet, říct, zapomenout, vzpomenout si).⁶⁴

2.2.4 Neohebné slovní druhy

V následující podkapitole popíšeme vyžadované znalosti o neohebných slovních druzích (adverbia, prepozice, konjunkce, partikule a interjekce), které vyžadují dokumenty SERR. Ve většině případů neohebné slovní druhy nemění svůj tvar, ale v syntaxi plní důležité funkce.

Adverbia především vyjadřují okolnosti, za kterých se realizuje obsah slovesa. Tyto okolnosti dělíme na místní, časové, způsobové a příčinné. Studenti úrovně A1 by měli ovládat determinaci adjektiv a adverbii za pomoci adverbii *trochu*, *docela*, *moc* a *velmi*. Adverbia tázací a vztažná budou studenti znát pouze v obsahových větách následujících po *vím/nevím*. Se stupňováním se setkají

---

⁶³ Čadská, M.: 2006, str. 185

⁶⁴ Čadská, M.: 2006, str. 189

pouze u frekventovaných adverbii ve formě frází.⁶⁵ Úroveň A2 vyžaduje rozlišování adverbii místa, času, způsobu, míry a příčiny. Stupňování příslovčí (pravidelné, nepravidelné i opisné) budou studenti A2 aktivně ovládat.⁶⁶

Ze syntaktických funkcí adverbii budou studenti obou úrovní znát: valenční ADV komplement přísudku, nevalenční okolnostní doplnění přísudku, nevalenční ADV determinace adjektiva či adverbia, tázací slovo v doplňujících otázkách a spojovací prostředky uvozující větu po *vím/nevím*.⁶⁷

*„Předložky spoluvytvářejí syntaktické i nesyntaktické významy jmen jakožto součást jejich pádových podob. Vyjadřuje především povahu vztahu jména ke slovesu nebo jinému jménu ve větě.“*⁶⁸

Studenti by měli být upozorněni na fakt, že se stejné předložky mohou pojít s různými pády, a tím získávat různé významy. Ze syntaktických funkcí předložek se studenti A1 i A2 setkají s těmito: valenční předmětové doplnění slovesa, valenční okolnostní doplnění slovesa, nevalenční okolnostní doplnění slovesa a determinace jména (neshodný přívlastek).⁶⁹

Na úrovni A1 se předpokládá používání jednoduchých vět, či méně komplikovaných souvětí, proto jsou v SERRu uvedeny pouze základní spojky (*a, ani, ale, nebo, (a) tak a že*), které by měli studenti aktivně využívat.⁷⁰ Úroveň A2 vyžaduje aktivní znalost všech používaných spojek. Studenti se již neomezují na méně komplikovaná souvětí, ale spojují věty do souřadných i podřadných souvětí. Budou spojovat věty v poměru slučovacím, stupňovacím, odporovacím, vylučovacím, důvodovém, důsledkovém a uvozovat vedlejší věty příslovečné, předmětné, přívlastkové, doplňkové

---

⁶⁵ Hádková, M.: 2006, str. 257

⁶⁶ Čadská, M.: 2006, str. 208

⁶⁷ Hádková, M.: 2006, str. 258

⁶⁸ Příruční mluvnice češtiny: 2003, str. 341-342

⁶⁹ Hádková, M.: 2006, str. 258

⁷⁰ Hádková, M.: 2006, str. 258

a podmětné.⁷¹

Na úrovni A1 se studenti seznámí se čtyřmi skupinami částic: přitakávací, odmítací, vyjadřující jistotní modalitu a tázací dovětky.⁷² Úroveň A2 rozvádí znalost partikulí a přidává k nim věcné významy: přitakání, souhlas; rozhodný zesílený souhlas, vyvracení pochybnosti; odmítnutí, nesouhlas; důrazné odmítnutí, důrazný nesouhlas; pochybnosti o dříve vysloveném; nejistota; politování; pobídnutí; ověření; přání.⁷³

Na úrovni A1 se studenti setkávají s několika citoslovci a jejich konkrétní funkcí (haló - navázání kontaktu, ohlášení v telefonu; pardon - vyjádření lítosti, omluva a pst - výzva ke ztišení).⁷⁴ Na úrovni A2 dochází k rozšíření jejich znalostí. Pomocí citoslovců budou studenti schopni vyjádřit náladu, cit k určité osobě, pocit, vůli a napodobit hlas nebo zvuk.⁷⁵

2.2.5 Slovo tvorba

V následující podkapitole se věnujeme slovo tvorbě. Zaměříme se na znalosti, které vyžadují dokumenty uvedené v kapitole 2. Uvádíme zde derivaci, kompozici a tvoření zkratk.

Studenti úrovně A1 se setkají se základními tvarovými prototypy, kterými jsou ženská příjmení, přechýlená obecná jména, jména zemí a kontinentů, jména obyvatel zemí a kontinentů, adjektiva od národností, adverbia od národností po slovesech, jednoslovná označení pro jazyk a slovesa typu *kupovat* odvozená od mezinárodních výrazů.⁷⁶

Na úrovni A2 se znalost rozšiřuje o derivaci, kompozici a tvoření zkratk. Studenti se naučí derivovat substantiva od substantiv (přechylování - obecná jména, ženská příjmení, jména osob podle zemí původu, jména konatelská), od

---

⁷¹ Čadská, M.: 2006, str. 213

⁷² Hádková, M.: 2006, str. 259

⁷³ Čadská, M.: 2006, str. 216

⁷⁴ Hádková, M.: 2006, str. 259

⁷⁵ Čadská, M.: 2006, str. 216

⁷⁶ Hádková, M.: 2006, str. 261

sloves (jména činitelská, názvy prostředků činnosti, názvy míst) a od adjektiv (názvy vlastností, názvy jazyků). Dále se setkají s derivací adjektiv od adjektiv (stupňování - komparativ, superlativ, adjektiva opozitní ne-) a od adverbií (od příslovčí místa, od příslovčí času). Další skupinu tvoří derivace sloves od sloves [odvozování sloves nedokonavých od sloves dokonavých, odvozování sloves dokonavých od sloves nedokonavých, odvozování dokonavých sloves vyjadřujících směr pomocí prefixů směru (při-, od(e)-, vy-, v(e)-, s(e)-, pře-, pro-, s(e)- se, roz(e)- se, roz(e)-), odvozování nedokonavých sloves směru pomocí prefixu směru a změny slovního základu (při-, od(e)-, vy-, v(e)-, s(e)-, pře-, pro-, s(e)- se, roz(e)- se, roz(e)-)]. Poslední skupinu tvoří derivace adverbií od adjektiv (-ě (e), -o, -y) a od adverbií (stupňování – komparativ, superlativ).⁷⁷

*„Složená slova (kompozita) se skládají ze dvou (nebo výjimečně více) slovních základů. Např. životopis, severovýchod, jihovýchod, velkoměsto, česko-anglický.“*⁷⁸

Při tvoření zkratk budou studenti využívat počáteční písmena víceslovných výrazů (Česká republika – ČR).

2.3 Syntax

V následující podkapitole stanovíme gramatické penzum v syntaktické jazykové rovině. V první části podkapitoly se věnujeme větě a ve druhé souvětí. Uváděný výčet znalostí se týká obou úrovní, i když dokument *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A2* neuvádí samostatnou kapitolu týkající se syntaxe.

Studenti úrovně A1 budou ovládat jednoduché věty, nevětné výpovědi a souvětí, která budou většinou souřadná s jednoznačnými spojkami. Naučí se také fráze k určitým komunikačním situacím, které ovšem nebudou

---

⁷⁷ Čadská, M.: 2006, str. 232

⁷⁸ Čadská, M.: 2006, str. 234

analyzovat.⁷⁹ Na úrovni A2 jsou studenti schopni tvořit komplikovanější větné celky (souvětí souřadná a podřadná). Budou také seznámeni s vsuvkou.

---

⁷⁹ Hádková, M.: 2006, str. 262

2.3.1 Věta

V této podkapitole se věnujeme třem druhům vět bez podmětu, šesti základním větným strukturám s podmětovou pozicí, druhům přísudků a vyjadřování modality.

„Věta je intonačně uzavřený útvar, jehož základová struktura (ZVS, strukturní jádro, které nelze změnit, aniž bychom porušili gramatickou správnost věty) je dána valenčním polem slovesa ve funkci přísudku (či spony). Věta tedy musí obsahovat přísudek, který má podobu určitého tvaru slovesa (Vf) nebo spony doplněné nominativním tvarem S či ADJ. Instrumentální tvary S v predikativu student na úrovni A1 užívat nebude.“⁸⁰

Vzhledem k poměrně volnému slovosledu v české větě je nutné vést studenty k rozpoznávání syntaktických rolí podle tvaru daného slova, ne podle jeho postavení ve větě.

Studenti úrovně A1 se setkají se třemi druhy vět bez podmětu $\emptyset - Vf - \emptyset$, $\emptyset - spona + predikativ - \emptyset$ a $\emptyset - spona + predikativ - D^{pers}$ a se šesti základními větnými strukturami s podmětovou pozicí $S^{nom} - spona + S/ADJ^{nom}$ (věty s přísudkem se sponou, levostrannou valencí a bez pravostranného valenčního doplnění), $S^{nom} - spona + ADJ^{nom} - D^{pers}$ (věty se sponovým přísudkem a levostrannou valencí; dativ je formálně předmětovým komplementem predikátu a má rys personálnosti a význam beneficienta), $S^{nom} - Vf$ (věty se slovesným přísudkem a podmětem, bez pravostranné valence), $S^{nom} - Vf - S^{acc}$ (věty se slovesným přísudkem, podmětem a pravostranným valenčním komplementem), $S^{nom} - Vf - D^{pers} - S^{acc}$ (věty se slovesným přísudkem, podmětem a dvěma předmětovými komplementy) a $S^{nom} - Vf - ADV^{kompl}$ (věty se slovesným přísudkem, podmětem a tzv. adverbiálním komplementem – valenční okolnostní doplnění přísudku).⁸¹ Na úrovni A2 by studenti měli být

---

⁸⁰ Hádková, M.: 2006, str. 262

⁸¹ Hádková, M.: 2006, str. 262

schopni rozlišovat následující druhy vět jednoduchých: věty jednočlenné a věty neúplné (elipsy).⁸²

Studentům A1 budou popsány tři typy přísudků: jmenný přísudek se sponou, jednoduchý slovesný přísudek a složený slovesný přísudek, které jsou nezbytné pro pochopení shody podmětu a přísudku. „*Jde o poměrně složitý jev. Na úrovni A2 však uvádíme jen případy nejběžnější a nejjednodušší. Je-li podmětem substantivum maskulinum životné v plurálu, píše se přísudkové sloveso v préteritu s –i. Je-li podmětem substantivum maskulinum neživotné nebo femininum v plurálu, píše se přísudkové sloveso v préteritu s –y. Je-li podmětem substantivum neutrum v plurálu, píše se přísudkové sloveso v préteritu s –a.*“⁸³ Studenti se setkají se dvěma případy porušení kongruence. První z nich se týká podmětu rozvitého základní číslovkou a druhý vyjádření jmenného tvaru sponového přísudku substantivem. Zjednodušeně jim bude vysvětlena shoda několikanásobného podmětu s přísudkem.⁸⁴

Úroveň A1 dále zmiňuje nutnost seznámit studenty s nevyjádřeným podmětem ve větě, ke kterému může docházet díky tvaru slovesného přísudku či spony a nepoužívání osobních zájmen v české větě.⁸⁵

Pro vyjádření modality budou studenti používat jednak modální slovesa (viz. 2.2.3), ke kterým se přidají slovesa *chtít* a *umět*, která sice nepatří přímo do skupiny modálních sloves, ale určitou modalitu vyjadřují, a také modální částice *asi*, *možná*, *určitě*, *prý*, *fakt*.

2.3.2 Souvětí

Zde se zabýváme spojováním syntakticky rovnocenných vět na úrovni A1 a složitějších větných celků na úrovni A2.

Na úrovni A1 se předpokládá, že studenti budou většinou spojovat dvě

---

⁸² Čadská, M.: 2006, str. 225

⁸³ Čadská, M.: 2006, str. 225

⁸⁴ Hádková, M.: 2006, str. 264

⁸⁵ Hádková, M.: 2006, str. 265

syntakticky rovnocenné věty v následujících poměrech: slučovací (za použití spojek *a*, *ani*, *nebo*), odporovací (spojovací výraz *ale*), vylučovací (spojka *nebo*) a důsledkový (spojovací výraz *(a) tak*).⁸⁶

Úroveň A2 vyžaduje správné rozlišování věty jednoduché a složené (podle složitosti vyjádřené myšlenky nebo podle složitosti jejího vyjádření), věty oznamovací a tázací (podle postoje mluvčího k vyjadřované skutečnosti) a věty kladné a záporné (podle potvrzení či popření obsahu věty).

Studenti úrovně A2 budou seznámeni s následujícími větnými členy a větnými vztahy: podmět (vyjádřený, nevyjádřený, všeobecný), přísudek (slovesný, jmenný se sponou, vyjádřený citoslovcem), přívlastek (shodný, neshodný), předmět, příslovečné určení a doplněk.⁸⁷

---

⁸⁶ Hádková, M.: 2006, str. 266

⁸⁷ Čadská, M.: 2006, str. 226

3 Druhy chyb a chybová analýza

Při procesu výuky cizímu jazyku se setkáváme s chybami, které jsou jeho nedílnou součástí. Těchto chyb se mohou dopouštět studenti, ale také učitelé. V kapitole 2 jsme podle Společného evropského referenčního rámce stanovili gramatické penzum, které by měli studenti úrovně A1 a A2 zvládnout. Veškeré odchylky považujeme za chyby.

V úvodu této kapitoly se věnujeme několika možným způsobům, jak chyby klasifikovat. V další části se zaměříme na příčiny vzniku chyb. Pro potřeby diplomové práce vymezíme druhy chyb, se kterými se můžeme při výuce jazyka setkat. Poté krátce zmíníme důležitost chyb při výuce jazyka. Následně uvádíme definice dvou důležitých pojmů, kterými jsou plynulost a správnost. Poslední část se týká technik oprav v mluveném a psaném projevu.

Pod pojmem chyba se může skrývat více významů. Julian Edge⁸⁸ zmiňuje dva druhy chyb, které se mohou při výuce cizího jazyka objevit. První z nich nastane, pokud mluvčí použije správný lingvistický tvar, ale nevyjádří tím to, co ve skutečnosti chtěl. Druhá chyba nastane v případech, kdy mluvčí použije správný lingvistický tvar, který však není společensky přijatelný.

„Burt (1975) rozlišuje chyby “globální“ a “lokální“. Globální chyby brání v komunikaci a zamezují správnému porozumění některým aspektům zprávy. Lokální chyby ovlivňují jednotlivé elementy věty, ale nezabraňují porozumění celé zprávy.“⁸⁹

Šanal rozděluje chyby na ty, které vznikají negativním transferem z mateřského jazyka a ty, které jsou způsobeny negativním transferem z cílového jazyka. První chyby nazývá mezijazykové a druhé vývojové. U těchto chyb zmiňuje klasifikaci Richardse (1979): 1. Přílišné zevšeobecnění; 2. Neznalost pravidel; 3. Neúplná aplikace pravidla; 4. Nesprávné pojetí

---

⁸⁸ Edge, J.: 1990, str. 4

⁸⁹ <<http://www.teacher.org.cn/doc/ucedu200709/ucedu20070902.pdf>>

předpokladu.⁹⁰

V této kapitole se opírám o díla následujících autorů: J. Edge: *Mistakes and Correction*, M. Bartram: *Correction - Mistake Management*, S. P. Corder: *Error Analysis and Interlanguage* a B. Spillner: *Error Analysis. A Comprehensive Bibliography*.

3.1 Klasifikace chyb

V následující podkapitole uvádíme různé možnosti při klasifikaci chyb. Zmiňujeme klasifikaci podle jazykových rovin, podle systémových hledisek a s rozlišením kategorií (*omission, addition, mis-formation, misordering a contamination*).

Klasifikaci chyb podle jazykových rovin uvádí kolektiv autorů z Ústavu teoretické a počítačové lingvistiky Filozofické fakulty Karlovy Univerzity. Tito autoři uvádí následující dělení:

„1. Pravopisné (klasické)

- *nesprávné psaní i/y; s/z apod. (př. spívání)*
- *nesprávně psaná palatalizace (př. ráďi)*
- *neutralizace znělosti na konci slova (př. let/led)*
- *psaní velkých a malých písmen (př. Kathmandu je Hlavní město z nepalu)*
- *chyba v interpunkci (př. Zdejší všichni stavby (dům) je staré a historické [.] ale vypadá hezky)*
- *jiná chyba*

2. Hláskoslovné

- *jiná hláska (délka vokálů, palatály/nepalatály) projevující se chybnou*

---

⁹⁰ <http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2008/20/FSANAL.PDF>

diakritikou (čárka, kroužek, háček) (př. dlouhe, bazen)

- metateze grafémů (př. mám ráda Kučerí (kuřecí) řízek)
- chybějící nebo přebývajících grafém (př. sestr[a], jízda[e]nky)
- jiná chyba ve slově

3. Lexikální – chyby ve slovní zásobě

- existující, ale nevhodně užitá slova (př. Přesto dopadlo to velmi přirodně.)
- neexistující slova (př. Chtěl bych hodně cestovat, dělat sport, expecialuje na fotbal.)

4. Morfologické

- ve flexi (př. Jsem z Nepalu a bydlí[m] v kathmandu.)
- v derivační morfologii (Například užití nevhodné předpony)
- obecněčeská morfologie (př. hnědýho, hnědej)
- jiné

5. Syntaktické

- morfosyntaktické (př. myslím se)
- ve shodě (př. Hned bude vánoce, které je velká svátek.)
- ve vazbách (valenci) (př. Je konec prosinec.)
- vynechané/nadbytečné slovo/slova rozvracející syntax (př. Mám radost [že] bydlím tady.)
- jiné (př. jsou nakupují jízdenky pro Kutna Hora)

6. Ve slovosledu

- negramatický slovosled (př. Se učím česky 2. hodiny)

- gramatický, ale nevhodný slovosled (př. Rádio je taky skříň.)
- aktuální členění

7. V úzu (nevhodné vyjadřování) (př. *nekdy ale většinou ja obědvám v domě*)

8. Stylistické/aktuální členění (př. *Vzadu jsou žlutá lampa a velká skříň.*)

9. Makarónské texty

10. Zcela rozvrácený text

11. Jiná chyba⁹¹

Druhé hledisko, které uvádí James⁹² je spojeno s rozlišením kategorií jako je *omission* (vynechání nějakého prvku; př. *Oni jsou [z] Thajska.*), *addition* (přidání; př. *Večeřívám v doma nebo v restauraci.*), *mis-formation* (volba nesprávné formy; př. *Plavá v moře v čtverték.*), *misordering* (nesprávný pořádek slov; př. *Jsem se narodila v Suratthani.*) a *contamination* (kontaminace; př. *Vím Prahu.*).

Podobnou klasifikaci nabídl také Corder⁹³: *omission of some required element* (vynechání důležitého elementu); *addition of some unnecessary or incorrect element* (přidání nadbytečného či nesprávného elementu); *selection of an incorrect element* (výběr nesprávného elementu); *misordering of the elements* (nesprávné uspořádání elementů).

V naší práci budeme chyby klasifikovat podle jazykových rovin. Tuto klasifikaci jsme zvolili s ohledem na obdobné členění gramatického penza na úrovni A1 a A2 uvedeného v kapitole 2.

⁹¹ <http://www.c2j.cz/attachments/075_Hnatkova-Jelinek-Petkevic_Chyby.pdf>

⁹² James, C.: 1998, str. 28

⁹³ Corder, P.: 1982, str. 277

3.2 Příčiny vzniku chyb

V této kapitole se zaměříme na možné příčiny vzniku chyb a uvedeme příklady k jednotlivým příčinám.

Jednou z možných příčin vzniku chyb je vliv „interlanguage/mezijazyk“. „Interlanguage/mezijazyk“ je typem jazyka, který produkují studenti cizího/druhého jazyka, kteří jsou ve fázi učení se jazyku. V průběhu učení studenti dělají chyby, které mohou být způsobeny různými procesy: a) studenti si půjčují jazykové vzory ze svého mateřského jazyka; b) rozšiřují vzory z cílového jazyka; c) tvoří výpovědi za použití slov a gramatiky, kterou znají.

94

Další možnou příčinou vzniku chyb je podle Edge⁹⁵ vliv mateřského jazyka studentů. Tato interference se může objevit ve všech jazykových rovinách. V naší diplomové práci odhalíme interferenční chyby se zprostředkujícím/explanačním jazykem, kterým je angličtina. Jednoduchým příkladem je věta: *Ahoj, jmenuju se „Nům“, ale moje kamarádky volají mi „Chana“*. Do angličtiny přeloženo: *Hi, my name is „Nům“ but my friends call me „Chana“*. *Call me* má v angličtině význam *nazývat někoho, volat někoho/někomu*, zatímco v češtině sloveso *volat* ve významu *nazývat někoho* nelze použít.

Dále Edge zmiňuje skutečnost, že si studenti myslí, že znají pravidlo pro použití určité gramatické struktury, ale neznají ho dokonale, a proto mohou chybovat v nepravidelnostech. Příkladem může být věta: *Tam jsem odpočívala 14 deny*. Studenti se naučili pravidlo pro tvoření plurálu substantiv maskulin inanimata, které říká, že k substantivu přidáme koncovku -y.

Jako třetí zmiňuje snahu studentů vyjádřit myšlenky a pocity i za cenu toho, že si jsou sami vědomi gramatické nesprávnosti svého mluveného či psaného

---

⁹⁴ Richards, J.C. et al.: 1992, str. 186

⁹⁵ Edge, J.: 1990, str. 7

projevu. Příkladem je následující věta: *Bydila jsem s můj bratr*. Student znal nominativ posesivního zájmena *můj*, ale neznal pravidlo pro deklinaci v instrumentálu. Další chybou v této větě je, že student použil posesivní zájmeno *můj* místo správného tvaru *svůj*.

Jako poslední uvádí Edge možnost, že mluvčí může být unaven, ve spěchu, nebo se nekoncentruje na svůj projev. Příkladem je věta: *Stal se v 21 (dvanácti jedna) japonský dvacátý druhý velký velikán*. Student znal správné tvary obou číslovek (12 i 21), ale ve spěchu či nepozornosti zvolil nesprávný tvar.

3.3 Typologie chyb

V této podkapitole vymezíme různé typy chyb, se kterými se setkáváme při výuce jazyka. Tyto typy uvádíme, protože je důležité si uvědomit, že všechny chyby, kterých se studenti dopouštějí, nejsou stejné, a proto vyžadují odlišný přístup.

Edge⁹⁶ vymezuje tři druhy chyb: slips (překnutí se), errors (chyby) a attempts (pokusy).

Slips (překnutí se) mohou vzniknout při nepozornosti či únavě studentů. Pokud jsou na ně upozorněni, jsou schopni se sami opravit.

Edge definuje errors jako chyby, ke kterým dochází v mluvených či psaných projevech. Studenti nejsou schopni sami tyto chyby opravit, i když jsou na ně upozorněni a s danou problematikou již byli seznámeni.

Attempts - k tomuto typu chyb dochází, pokud se studenti snaží vyjádřit své myšlenky pomocí gramatických struktur, se kterými se ještě nesetkali.

Někdy je těžké rozlišit, do které skupiny jednotlivé chyby patří. Učitel by měl znát své studenty a správně vyhodnotit danou chybu. Na základě správného

---

⁹⁶ Edge, J.: 1990, str. 9 – 11

zařazení chyby může učitel pomoci studentům s odstraněním jejich problémů. Podle Edge může být stejná chyba u různých studentů zařazena do jiné kategorie.

Další variantou typologie chyb je dělení na *overt errors* (zjevné chyby) a *covert errors* (skryté chyby).⁹⁷ Zjevné chyby odhalíme bez kontextu, narozdíl od skrytých chyb, které jsou zřejmé pouze z kontextu.

Následující varianta typologie dělí chyby na *global errors* (globální chyby) a *local errors* (lokální chyby)⁹⁸. Globální chyby ovlivňují celkový význam výpovědi a zabraňují správnému pochopení. Lokální chyby neovlivní správné pochopení výpovědi.

3.4 Žákovské korpusy

Korpus je rozsáhlý a strukturovaný soubor textů, který slouží k různým druhům analýz. Jedním z korpusů je tzv. žákovský korpus. „Granger(ová) (2003) definuje ŽK jako soubor elektronicky uložených autentických textů produkováných studenty cizího nebo druhé jazyka.“⁹⁹

Škodová ve své práci definuje dva způsoby testování hypotéz osvojování jazyka:

- 1) „první přístup čerpá ze ŽK materiál pro tzv. *contrastive interlanguage analysis (CIA)*; pro výzkumy tohoto typu není bezpodmínečně nutné, aby byl korpus chybově anotován;
- 2) druhý přístup se zaměřuje na možnosti samotného zachycení chyb v řečové produkci žáků.“¹⁰⁰

---

⁹⁷ <http://en.wikipedia.org/wiki/Second_language_acquisition>

⁹⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Second_language_acquisition>

⁹⁹ Škodová, S.: 2010, str. 197

¹⁰⁰ Škodová, S.: 2010, str. 197

Dále je zde zmíněno, že žakovské korpusy v současnosti existují pouze pro některé jazyky (např. angličtina, francouzština, norština, švédština a němčina), a pro češtinu je nutné podobný korpus vytvořit.¹⁰¹

Škodová ve své práci uvádí, že dříve byly chyby považovány za nežádoucí, narozdíl od chybové analýzy, která je chápána jako důležitou součástí popisu žakovského jazyka. Tyto chyby jsou chápány jako evidence žakova pokroku v osvojování si jazyka.¹⁰²

3.5 Chybová analýza

„Chybová analýza je odvětvím aplikované lingvistiky, která se objevila v 60. letech, aby dokázala, že chyby, kterých se žáci dopouštějí, nevznikají pouze kvůli jejich mateřskému jazyku, ale že také odrážejí určité univerzální jazykové strategie. Chybová analýza reagovala na teorii kontrastivní analýzy, která považovala jazykový transfer za základ procesu osvojování si druhého jazyka. Na druhou stranu se chybová analýza zabývá produkcí studentů z hlediska kognitivních procesů, používá je v rozpoznávání a kódování vstupu, který přijímají z cílového jazyka. Z tohoto důvodu se chybová analýza primárně zaměřuje na důkaz, že chyby studentů nabízejí pochopení základního procesu osvojování si druhého jazyka.“¹⁰³

3.6 Důležitost chyb

V následující podkapitole uvedeme, proč jsou chyby při výuce důležité a jak mohou pomoci studentům upevnit aplikaci gramatických pravidel.

Chyby jsou přirozenou součástí každého procesu učení, proto se pro učitele stává důležitým zamyslet se nad příčinou jejich vzniku. To mu jednak umožní nadále adekvátně pokračovat v tomto procesu, a pak postupovat tak, aby své studenty od další výuky neodradil.

---

¹⁰¹ Škodová, S.: 2010, str. 197

¹⁰² Škodová, S.: 2009, str. 197

¹⁰³ <http://efd.mersin.edu.tr/dergi/meuefd_2005_001_002/pdf/meuefd_2005_001_002_0261-0270_erdogan.pdf>

Edge¹⁰⁴ navrhuje, aby učitel nahlížel na opravování chyb jako na způsob předávání informací či zpětné vazby.

Bartram¹⁰⁵ představuje kruhovou posloupnost aktivit, která se při výuce jazyka neustále opakuje a jíž si procházejí všichni, kteří se jazyku učí. Na začátku je student vystaven cílovému jazyku, následně podvědomě vytváří myšlenky nebo hypotézy o tom, jak jazyk funguje. V dalším kroku vyzkouší hypotézy v praxi. Na základě praxe a zpětné vazby obdrží nové informace a je opět vystaven cílovému jazyku. Student změní původní hypotézu na základě nových informací a tyto nové myšlenky či hypotézy vyzkouší v praxi.

3.7 Oprava chyb

Na začátku podkapitoly vymezíme dva pojmy rozhodující pro opravu chyb - plynulost a správnost. V další části se zaměříme na chyby v mluveném projevu a možné techniky oprav, následně na chyby v psaném projevu a možné techniky oprav.

Aktivity žáků můžeme rozdělit do dvou skupin. První z nich jsou aktivity, které si kladou za cíl aktivně používat jazyk (plynulost) s menším ohledem na gramatickou přesnost. Druhou skupinu tvoří aktivity primárně zaměřené na procvičení gramatických jevů (správnost). Při opravě chyb si učitel musí stanovit cíl dané aktivity. Na základě takto stanoveného cíle zvolí adekvátní strategii korekce. Při definování plynulosti a správnosti jsme vycházeli z knihy J. Edge.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Edge, J.: 1990, str. 17

¹⁰⁵ Bartram, M.: 1991, str. 12 – 13

¹⁰⁶ Edge, J.: 1990, str. 18 – 20

3.7.1 Plynulost

Pokud učitel zvolí aktivitu zaměřenou na plynulost (např. prezentace, nácvik dialogů apod.), měl by být připraven ignorovat chyby, kterých se studenti dopustí. V tomto případě je význam nadřazen správnosti. Učitel je v roli posluchače, který zasáhne pouze v situaci, kdy hrozí nedorozumění či nepochopení. Po skončení aktivity tohoto druhu může učitel na některé chyby upozornit a nechat studenty, aby je sami identifikovali a opravili.

3.7.2 Správnost

Při procvičování jednotlivých gramatických jevů musí učitel dbát na správnost. Pokud nebudou studenti opravováni, jejich projev se nebude zlepšovat a oni nebudou moci adekvátně komunikovat. Dalším důvodem, proč by měl učitel studenty opravovat, je fakt, že většina jazykových zkoušek je převážně založena na správnosti.

3.8 Techniky oprav chyb v mluveném a psaném projevu

V této podkapitole se věnujeme chybám, které mohou vznikat v mluvených a psaných projevech. Nejprve se zaměříme na techniky oprav chyb v mluveném projevu, v druhé části následují techniky korekce chyb v psaném projevu. Vycházíme z knihy M. Bartrama: *Correction - Mistake Management*.

3.8.1 Techniky oprav chyb v mluveném projevu

Chyby v mluveném projevu mohou vznikat při všech aktivitách ve výuce. Jak bylo uvedeno v podkapitole 3.7, učitel musí před samotnou aktivitou stanovit její cíl, tzn. posoudit, zda se bude soustředit na plynulost či správnost.

Studenti mohou také sami korigovat své chyby nebo chyby svých spolužáků, což může podle Bartrama¹⁰⁷ přinášet následující výhody: studenti se cítí více zapojeni, učí se být nezávislími, mají intenzivnější pocit spolupráce

---

¹⁰⁷ Bartram, M.: 1991, str. 43

a v neposlední řadě se redukuje čas, po který mluví učitel.

V další části podkapitoly navrhneme způsoby, jakými učitel může indikovat chybu. U všech následně uvedených technik musíme studenty nejprve seznámit s průběhem dané aktivity a souvisejícím zamýšleným hodnocením. Studenti tak nebudou v průběhu korekce na pochybách, kde udělali chybu a na co se mají zaměřit při vlastní sebekorekci. Pro upevnění správné formy či vazby je potřeba, aby studenti správnou větu zopakovali.

Následující návrhy technik mohou být použity samostatně či vhodně kombinovány pro dosažení požadovaného efektu.

3.8.1.1 Gesta

První z možností oprav je používání gest. Pro indikaci chyb může učitel používat prsty, ruce či pohyby celého těla. Bartram¹⁰⁸ představuje techniku používající prsty: jedna ruka symbolizuje jednotlivá slova ve větě, druhá ruka naznačí, ve kterém slově či slovech udělal student chybu. Hlavní nedostatek této techniky spatřujeme v její omezené použitelnosti v případě delších vět či souvětí.

3.8.1.2 Výraz obličeje

Další přirozenou technikou, se kterou se studenti setkávají i mimo vyučování, je výraz obličeje (např. zamračení, odmítavé zavrtění hlavou, nechápavý pohled apod.) Tato technika není zaměřena na přímou identifikaci chyby, pouze indikuje její přítomnost ve vyjádření.

3.8.1.3 Zvuky

Obdobného efektu můžeme docílit zařazením neverbálních či hezitačních zvuků pro indikaci chyb. Jedná se o responzní zvuky pro přitakání (*hmm*), nesouhlas (*emem*) nebo širokou škálu zvuků vyjadřujících pochybnost (*noo*).

---

¹⁰⁸ Bartram, M.: 1991, str. 45

Zpočátku by měly být tyto zvuky doprovázeny gestikulací a slovním doplněním, aby nedocházelo ke špatné interpretaci zvuků.

3.8.1.4 Jednoduché fráze

Jak dále uvádí Bartram¹⁰⁹, učitel použije jednoduché fráze, které studentovi naznačí přítomnost chyby. V případě této techniky má možnost volby, zda přímo určí slovo, které bylo použito nesprávně (např. *Petr píše včera dopis.* → *Učitel: Ne ‚píše‘, ale ...*), nebo zopakuje větu až po chybně použité slovo a čeká, dokud se student sám neopraví.

3.8.1.5 Předstírané nepochopení

Tato technika imituje reakci běžnou v každodenní komunikaci. Učitel předstírá nepochopení studentova výroku.

Všechny předchozí techniky označuje Bartram¹¹⁰ jako tradiční a přiklání se k názoru, že je lepší používat techniky, které napodobují reakce lidí v běžném životě. Studenti se díky nim ocitají v reálných komunikačních situacích.

3.8.1.6 Přeformulování (reformulation)

Bartram¹¹¹ uvádí techniku nazvanou přeformulování (*reformulation*), která se přibližuje reakci v každodenní situaci. Podle něj závisí úspěch na dvou zásadách: 1. Progres v cílovém jazyce je postupný a často nepřímý a je založen na myšlence, že učení probíhá po celou dobu, nejen ve chvílích, kdy mluví učitel, 2. studenti se musí cítit zapojeni, pokud nejsou, jejich učení jim může připadat složitější.

Bartram¹¹² se odvolává na amerického lingvistu Stephana Krashena, který navrhuje, aby studenti nebyli opravováni vůbec. Učitel by měl přeformulovat chybnou větu, přičemž studenti jsou v tom okamžiku vystaveni jazyku,

---

¹⁰⁹ Bartram, M.: 1991, str. 46

¹¹⁰ Bartram, M.: 1991, str. 52

¹¹¹ Bartram, M.: 1991, str. 52

¹¹² Bartram, M.: 1991, str. 53

kterému rozumí a který je na hraně jejich současných znalostí. Tento způsob opravy je pro studenty méně stresující a podporuje uvolněnou atmosféru při výuce.

3.8.2 Techniky oprav chyb v psaném projevu

Na rozdíl od mluveného projevu jsou na písemný projev kladeny vyšší nároky z hlediska jeho přesnosti a jednoznačnosti. Autor psaného textu již nemá šanci nic dovysvětlit, či změnit tak jako v mluveném projevu.

Písemné projevy by měly být vždy hodnoceny vyváženě, tzn. učitel by měl připojit komentář, ve kterém zhodnotí zápory i klady daného projevu. Bartram¹¹³ uvádí, že i v případě psaného projevu by studenti měli být co nejvíce zapojeni do oprav. Toto konstatování podporuje třemi důvody: 1. Studenti se budou cítit lépe, pokud je nebude opravovat pouze učitel, 2. ve třídě se vytvoří příjemná atmosféra spolupráce, 3. studenti získají větší nezávislost či samostatnost.

V následující části uvádíme možné techniky oprav psaného projevu.

3.8.2.1 Číslování řádků

První z možných technik, jak opravit písemný projev, je číslování řádků. Učitel pod esej napíše číslo řádku a pořadí slova, ve kterém student udělal chybu. Jedná se tedy o pouhou indikaci chyby. Student se pokusí chybu opravit sám, popřípadě požádá o pomoc učitele.

3.8.2.2 Podtržení chyby

Možnou variantou předchozí techniky je oprava v páru, tzn. chyby neodhaluje učitel, ale spolužák. Přestože studenti neodhalí všechny chyby svých spolužáků, přínos spočívá v následné diskuzi mezi studenty, ve které nejenže hledají správné gramatické pravidlo, které by uplatnili, ale také jsou nuceni

---

¹¹³ Bartram, M.: 1991, str. 81 – 82

přeformulovat psaný text, což obohacuje jejich slovní zásobu a schopnost pohotově reagovat na doplňující otázky.

Další možnou variantou předchozí techniky je odhalení chyby učitelem a následná korekce ve dvojicích nebo ve skupině.

3.8.2.3 Odkaz

Poslední technika, které se Bartram¹¹⁴ věnuje, je odkaz. Učitel vyhledá chybu v písemném projevu a uvede u ní odkaz na stránku v učebnici, kde si studenti mohou znovu danou problematiku prostudovat a chybu sami opravit.

---

¹¹⁴ Bartram, M.: 1991, str. 86 – 87

4 Nejčastější chyby a korektivní cvičení

V této části naší práce odhalíme nejčastější chyby vybrané skupiny studentů - cizinců. Způsob analýzy textů jsme popsali v podkapitole 1.2. Množství a druhy textů jsou popsány v podkapitole 1.3. Nesnažíme se o výčet všech chyb, ale pouze těch, které jsou na jednotlivých úrovních nejvýznamnější. Ke každé chybě jsme vybrali několik ukázek z psaných a mluvených projevů studentů vybraných pro analýzu. Chyby, na které se zaměřujeme, jsou v ukázkách podtrženy. V závorce uvádíme, zda se jedná o projev psaný, či mluvený, zemi původu studenta/studentky, který/á jej vytvořil/a, a druh textu.

Za každým odhaleným typem chyby následují korektivní cvičení, která by měla pomoci studentům při odstraňování chyb. Cvičení jsou řazena od řízených k volnějším.

Pokud v následující části použijeme slovo studenti, vždy se jedná o konkrétní skupinu, která byla charakterizována v podkapitole 1.1.

4.1 Fonologie

V této podkapitole se zaměříme na chyby, kterých se vybraní studenti dopustili při výslovnosti českých hlásek a při asimilaci znělosti. Uvedeme chyby v mluveném i písemném projevu. Písemný projev jsme zvolili, protože je odrazem projevu mluveného. Při analýze jsem vycházeli z materiálů charakterizovaných v podkapitole 1.3.

Všechna fonetická cvičení jsou čerpána z knihy J. Pokorné a M. Vránové: *Přehled české výslovnosti. Logopedická a ortoepická cvičení pro dospělé.*

4.1.1 České hlásky

V první části této podkapitoly se zaměříme na nejčastější chyby týkající se vokálů, v druhé na chyby týkající se konsonantů.

4.1.1.1 Vokály

Nejčastější chybou v oblasti produkce vokálů bylo nedodržení správné kvantity. Studenti namísto dlouhých souhlásek používali krátké. Pro nácvik správného rozlišování kvantity je nezbytné, aby byla slova nacvičována s přehnaným důrazem na délku.

Ukázka 1: *Vstavám v 7 hodin rano a potom si čistim zuby. V 7,30 hodin snídám a jím mleku a kavu a pak musim jít na prochazku. V 9 hodin smím psat domaci ukoly a potom vařím oběd. Jím oběd kuře a rýži a musim jet do školy.* (mluvený projev, národnost studenta: vietnamská, nahrávka pořízená při vyučování)

Ukázka 2: *Moje kamarádka se jmenuje „Game“. Její narozeniny je 22. 12. 1985. Každý rok šli do Japonské restauraci „Fuji“. Nekoupila jsem darek pro moje kamaradka, ale udělala jsem sama, protože mám ráda.* (mluvený projev, národnost studenta: thajská, nahrávka pořízená při vyučování)

Ukázka 3: *Proto každý den sportuji. Ted' ve fitnesku. Ona má světle vlasy a asi je vysoka asi stosedmnáct centimeter, on vysoky asi stoosmdesjat centimeter.* (mluvený projev, národnost studenta: mongolská, nahrávka pořízená při ústní zkoušce)

Uvádíme zde několik korektivních cvičení, která se soustředí na fixaci správné výslovnosti délky samohlásek. U všech cvičení by studenti měli nejprve slyšet správnou výslovnost (audionosič, učitel), teprve potom vyslovovat sami. Pokud se dopustí chyby, měla by následovat okamžitá korekce.

Cvičení 1

Toto cvičení je zaměřeno na střídání krátkých a dlouhých samohlásek. Jsou zde použity sady slabik, které nutí studenty soustředit se na čtení a nesnažit se předvídat.

Při nácviku správného rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek můžeme

postupovat několika způsoby. Například studenti opakují po učiteli. V tomto případě může učitel začít s přehnaným důrazem na délku samohlásek a postupně přecházet v normální čtení. V dalším případě mohou studenti tleskat nebo zvedat ruce, pokud uslyší dlouhou samohlásku. Dále může číst pouze učitel a studenti vyhledávají správný tvar v tabulce.

Artikulační oblast souhlásek	Pouze krátké samohlásky	Dlouhá samohláska v první slabice	Dlouhá samohláska ve druhé slabice	Dlouhá samohláska ve třetí slabice	Dlouhá samohláska v koncové slabice	Více dlouhých samohlásek
PBMFV	<i>pabamafava</i>	<i>pábamafava</i>	<i>pabámafava</i>	<i>pabamáfava</i>	<i>pabamafavá</i>	<i>pábámáfavá</i>
A + E	<i>pebamafave</i>	<i>pébamafave</i>	<i>pebámafave</i>	<i>pebamáfave</i>	<i>pebamafavé</i>	<i>pébámáfavé</i>
A + E, I	<i>pi bamafevi</i>	<i>píb bamafevi</i>	<i>pi bámafevi</i>	<i>pi bamáfevi</i>	<i>pi bamafeví</i>	<i>píb bamáfeví</i>
A + O	<i>pobamafavo</i>	<i>póbamafavo</i>	<i>pobámafavo</i>	<i>pobamáfavo</i>	<i>pobamafavó</i>	<i>póbamáfavó</i>
A + U, O	<i>pubomafovu</i>	<i>púbomafovu</i>	<i>pubómafovu</i>	<i>pubomáfovu</i>	<i>pubomafovú</i>	<i>púbomáfovú</i>

Tab. 2 – Krátké a dlouhé samohlásky¹¹⁵

Cvičení 2

V dalším kroku můžeme přistoupit k nácviku krátkých spojení, aby nedocházelo ke sluchové únavě a aby se studenti setkali se smysluplnými slovy a nacvičili správný slovní přízvuk.

„Kmen Afričanů, film absolventů, od architekta, názor asistenta, neanalyzovat, více agrese, nejvíc autogramiád, malíř aktů, zásah aranžéra, kurz angličtiny, interiér auly, organizace anarchistů, nákup automatů, příliš abstraktní, proud aut, posudek amatéra, nad Anglií, prestiž advokáta.“¹¹⁶

Cvičení 3

Pro nácvik vokalicke kvantity použijeme smysluplné věty, u kterých dbáme na správný přízvuk a větnou intonaci.

„A / Á: Sama snacha nás od rána nabádá lhát. Anna Malá k nám zakázala

¹¹⁵ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 187

¹¹⁶ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 189

zvát advokáta pana Maura. Znáám svá práva, avšak z pana Málka mám strach. Namalovala nám krásná oblaka v barvách jara. Léta byla vdaná za akademika Jana Sládka.

E / É: V ten den jsem šel jen jednou ven. Letec měl tehdy sen jen o té své jedné cestě po Evropě. Ve tmě řekl šeptem těch pět vět. Elév redakce liberecké edice Element nesnesl emoce ředitele a v létě odešel.

I / Í: Nic víc, nic míň smím nyní říct. V přítmi síni vyhlížím skrytý mizivý stín. Hříšníci vždy vymyslí vinit cizí lidi. Zesilující jižní vítr přivál víc podzimního listí. Jsi iniciativní při získávání vstřícných institucí.

O / Ó: Noc co noc poletovalo v okolí několik sov. O osvobození se psalo rok co rok. Prosil božstvo o pomoc a dal gól. V tomto období docházelo k zotročování ostrovních obyvatel. Na orloji toho bylo mnoho opraveno.

U / Ů: U sousedů upravují neútulnou půdu domu. Z průzkumu usuzují na úrodu chutných hub. Pokus utnout ostudu učňů. Uhodnout úmysl uprchlíků z ústavu. Na účtu uspořil úctyhodnou sumu. Ujmu se psů z útulku v údolí.¹¹⁷

4.1.1.2 Konsonanty

Mezi nejčastější chyby studentů patřila špatná výslovnost následujících konsonantů: **r, ř, c, ě, s, š, z, ž, ch**. Hlásky **C, S, Z** způsobovaly problémy především studentům, jejichž mateřský jazyk patří do jazykové rodiny **mandžusko-tunguzské** a **čínsko-tibetské**. Jednalo se o studenty mongolské, vietnamské a thajské národnosti. V těchto jazycích se buď tyto hlásky nevyskytují, nebo mají odlišnou výslovnost.

Následující ukázky jsou fonetickým přepisem mluveného projevu studentů při zkoušce.

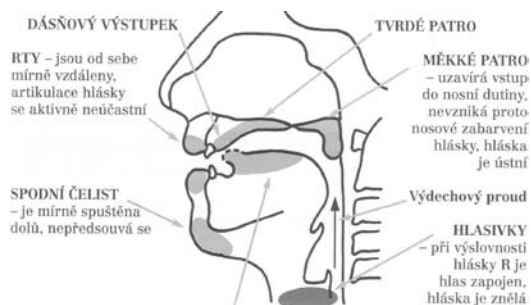
¹¹⁷ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 189

Ukázka 1: [Pan Kucharž h.aje golf. Asi on je mu sedesat let. Myslim Simon prasuje matematiku. Jitka Selenkova myslim ona je sek.letary.] (mluvený projev, národnost studenta: vietnamská, nahrávka pořizena při ústní zkoušce)

Ukázka 2: [To je Pe.ɪt Ka.ɪal a Jana Ka.ɪalova. Jsou spo.ɪtovat a ɪ.áda spo.ɪtovat, spo.ɪtujou. Je Pe.ɪt je mu dvaset sedum let a Jana je mi dvaset pět let. To je Jitka Selenkova. Je sek.letary.ɪka. To je Ma.ɪek a Ji.ɪka. Je jsou ɪ.áda cestujou. A to je Pavel Prakharž nep.ɪasuje ale ɪ.áda bydlí doma. Honsa ɪ.áda jedu na kolo, p.ɪotože je spo.ɪtovsi.] (mluvený projev, národnost studenta: thajská, nahrávka pořizena při ústní zkoušce)

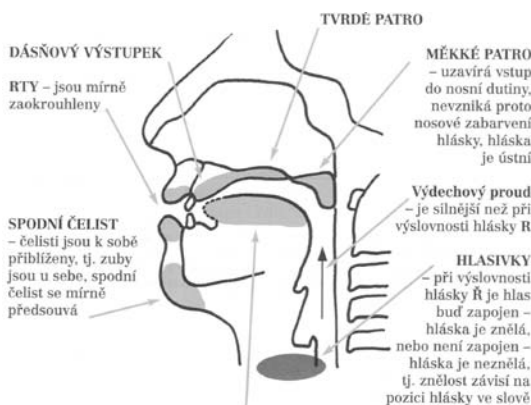
V následující části popisujeme tvoření problémových konsonantů a přikládáme také obrázky. Popis doprovázený obrázky může pomoci studentům uvědomit si, jak tvoření hlásky probíhá, a tím zlepšit jejich výslovnost. Studenti měli problémy nejen se samotným tvořením hlásek, ale také s jejich rozpoznáním u rodilých mluvčích.

Hláška R – Popis tvoření hlásky: „*Špička jazyka směřuje k přední části dásňového výstupku (vzniká zde úžina), je rozkmitána výdechovým proudem. Počet kmitů hrotem jazyka se pohybuje od 1 – 2 kmitů v nepřízvučné slabice (tj. nezvýrazněné silou hlasu), př. dá/rek, až ke 3 – 4 kmitům v přízvučné slabice (tj. zvýrazněné silou hlasu), př. ro/mán.*“¹¹⁸

Obr. 2 Popis tvoření hlásky R (převzato z [119])

Ř – Popis tvoření hlásky: „*Špička jazyka (je napjatější než při výslovnosti hlásky R) směřuje k přední části dásňového výstupku (vzniká zde úžina), je rozkmitána výdechovým proudem, který naráží na ostří zubů. Jazyk je celkově ve srovnání s výslovností hlásky R rovnější! Kmity hrotem jazyka jsou ve srovnání s hláskou R rychlejší a početnější.*“¹²⁰

Obr. 3 Popis tvoření hlásky Ř (převzato z [121])

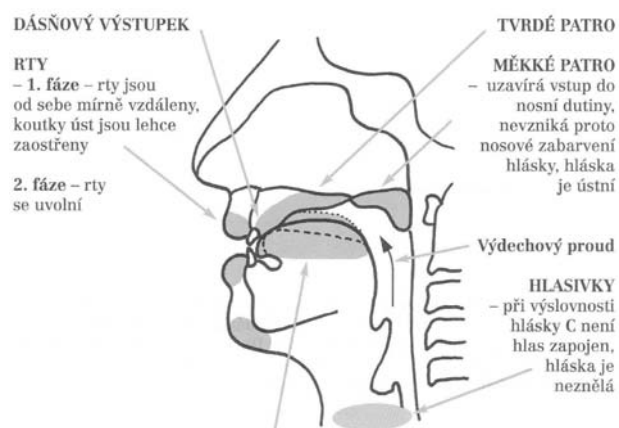
¹¹⁸ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 681

¹¹⁹ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 681

¹²⁰ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 692

¹²¹ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 692

C – Popis tvoření hlásky: „**1. fáze** – *okraje střední části jazyka se zvedají a lehce dotýkají rozhraní horních stoliček a dásní, na dásních těsně za horními řezáky vzniká překážka (závěr)* – obdobně jako při tvoření **T**, a to dvěma možnými způsoby: **a)** dásní se dotkne **přední část jazyka** (špička jazyka přitom směřuje dolů a dotýká se zadní plošiny dolních řezáků); **b)** dásní se dotkne **špička jazyka**. **2. fáze** – překážka se zruší – přední část jazyka (viz a), nebo špička jazyka (viz b) se oddálí od dásní (postranní okraje jazyka však zůstanou lehce přitisknuty k horním stoličkám), vznikne zde **úžinový prostor** – obdobně jako při tvoření **S**, kde se hlásky **C** zvukově dotvoří (zazní charakteristický šum).“¹²²

Obr. 4 Popis tvoření hlásky C (převzato z [123])

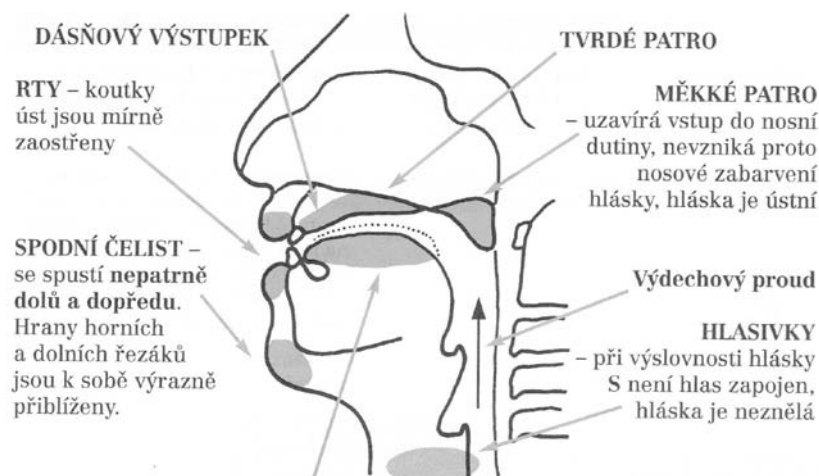
S – Popis tvoření hlásky: „**Okraje střední části jazyka se zvedají a lehce dotýkají rozhraní horních stoliček a dásní. Mezi přední částí dásňového výstupku a přední částí jazyka vzniká úžina. Špička jazyka se lehce dotýká zadní plošiny DOLNÍCH řezáků** (po celou dobu trvání hlásky). Výdechový proud se tedy prodírá úzkou štěrbinou mezi jazykem a patrem, naráží na ostří horních i dolních řezáků, které jsou velmi sblíženy, a uniká ven z dutiny v podobě charakteristického sykotu. Svalové napětí je u **S** větší než u **Z**.“¹²⁴

¹²² Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 390

¹²³ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 390

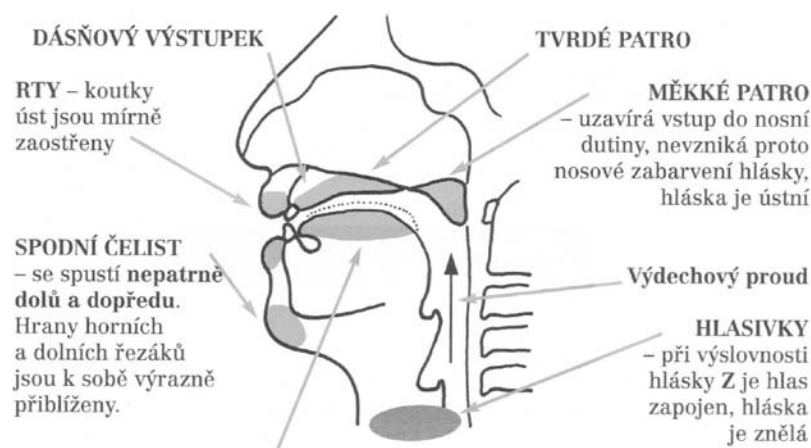
¹²⁴ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 701

Obr. 5 Popis tvoření hlásky S (převzato z [125])

Z – Popis tvoření hlásky: „Okraje střední části jazyka se zvedají a lehce dotýkají rozhraní stoliček a dásní. Mezi přední částí dásňového výstupku a přední částí jazyka vzniká úžina. Špička jazyka se lehce dotýká zadní plošiny **DOLNÍCH řezáků** po celou dobu tvoření hlásky **Z**. Výdechový proud se tedy prodírá úzkou štěrbinou mezi jazykem a patrem, naráží na ostří horních i dolních řezáků, které jsou velmi sblíženy a uniká ven z ústní dutiny v podobě charakteristického sykotu. Svalové napětí je u **Z** menší než u **S**.“¹²⁶

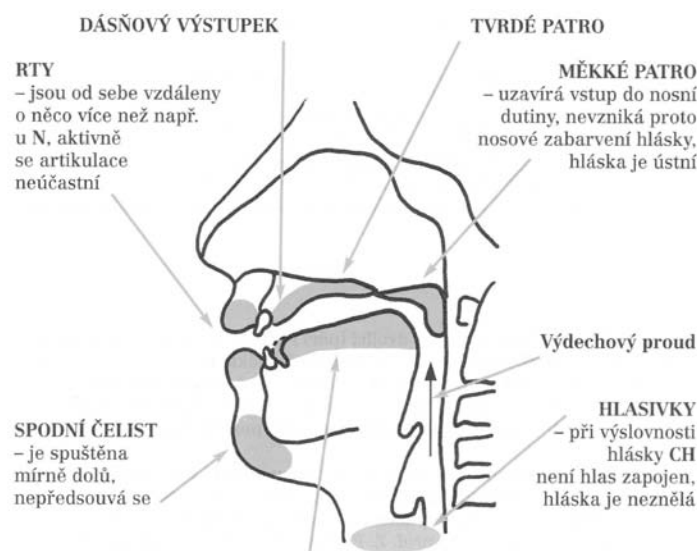
Obr. 6 Popis tvoření hlásky Z (převzato z [127])

¹²⁵ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 701

¹²⁶ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 809

¹²⁷ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 809

CH – Popis tvoření hlásky: „**JAZYK** - *zadní část hřbetu jazyka se vyklene a spolu s přední částí měkkého patra vytvoří úžinu, kudy prochází výdechový proud a kde zazní výrazný třecí šum, typický pro hlásku CH. Špička jazyka se může vyskytovat ve dvou pozicích: nacházet se volně v dutině ústní; dotýkat se dolních řezáků.*“¹²⁸

Obr. 7 Popis tvoření hlásky **CH** (převzato z [129])

Nejprve uvádíme korektivní cvičení zaměřená na jednotlivé hlásky. Zvláště se věnujeme problémové skupině hlásek **C**, **S**, **Z**. U všech korektivních cvičení je nutné dbát na správnou výslovnost procvičovaných hlásek. Vybrali jsme krátká slovní spojení, aby nedocházelo ke sluchové únavě. Studenti by měli nejprve slyšet správnou výslovnost (audionosič, učitel), teprve potom sami vyslovovat. Chyby ve výslovnosti musí být ihned opraveny a pro upevnění student vysloví dané slovo ještě jednou, lépe.

U následujících cvičení můžeme zvolit různé postupy procvičování. Studenti opakují jednotlivá spojení sborově, poté individuálně. Následující cvičení

¹²⁸ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 528

¹²⁹ Pokorná, J., Vránová, M.: 2007, str. 528

mohou být také modifikována. Je možné je sloučit do jednoho a vynechat v textu ty konsonanty, na které jsou primárně zaměřeny. Úkolem studentů je buď doplnit písmena samostatně a zkontrolovat je poslechem, nebo doplnit písmena podle poslechu.

Cvičení 1

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky *R*.

Faktor osm, poukaz rekreanta, inspektor upozornil, závěr relace, litr rumu, editor rozhlasu, nešvar rekreantů, papír recyklován, výběr rádců, dovoz ropy, čas rozjímat, prospěch regionů, příliš riskovat, náš režisér, interiér rotundy, vzor renesance, redaktor rubriky, nahlas recitovat, znak rokoka.

Cvičení 2

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky *Ř*.

Vinař ochutnal, tvář bohyně, nejvíc řešení, honorář herce, sestřih řeči, smích řezbáře, vladař oznámil, kalendář řezbáře, honorář řečníka, lékař nemocnice, sochař dokončil, křeč řidiče, opravář řízení, inventář ateliéru, modř horizontu, oltář opraven, téměř řešitelný, oltář řezbáře, sekretář redakce.

Cvičení 3

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky *C*.

Nejvíc aut, strýc lyžoval, přívrženec opozice, znalec života, nemoc jater, moc cenzorů, znalec cestopisů, koberec čištění, nemoc letců, konec ceremoniálu, vědec citoval, jezdec šokoval, konec června, pomoc sportovce, nejvíc recitálů, synovec cestoval, pomoc sousedům, límec černal, víc celníků.

Cvičení 4

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky *S*.

Vkus umělců, hlas žalobce, přeš Žamberk, s odpůrci, autobus hokejistů, dopis

velvyslance, přes skálu, přes Vánoce, rozpis organizací, s šachistou, přes obec, přínos stavby, přes senátora, popis zavazadel, příměs čaje, přes Čechy, s činkami, věhlas školství, soupis dokumentů, přes úsilí, přes autora.

Cvičení 5

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky Z.

Průkaz novináře, z nížiny, nález ložiska, zúzkostlivět, bez ohně, z ordinace, bez užitku, z rozboru, vzestup zájmu, rozsáhlý, z jezera, bez rozdílu, pozemek zastavěn, z ukázky, z armády, z alergie, bez závisti, bezúhonný, provoz nemocnice, z živobytí, kaz zboží, bezzákonnost, bez slitování, bez vloh, z vnitrozemí.

Cvičení 6

Cvičení je zaměřeno na správnou tvorbu hlásky CH.

Smích autora, sluch němého, povrch Uranu, prospěch dívky, živočich dokáže, nádech ústy, zápach řeky, povrch objektu, spěch chirurga, odposlech zaměstnance, posměch žárlivého, přepych chvíle, průduch oknem, odposlech někoho, spěch chlapce, smích matky, prach na nábytku, sluch osob, divoch utekl.

Cvičení 7

Cvičení je zaměřeno na procvičení hlásek CSZ a ČŠŽ.

Saša suší sušenky. Došlo ke snížení nezdánitelné částky. Včerejší návštěva obzvláště potěšila Tadeáše Snížka. Myslím, že si zasloužíš slušnou lyžařskou čepici. Stále existují látky nezjistitelné současnými metodami. Aleš Šesták sešel po písečné cestičce až na písečnou pláž. Činnost šedesáti šesti činných členů české společnosti předčila naše očekávání. Na Žižkově se zlepšilo zázemí, sociální zařízení a pracovní prostředí naší společnosti.

4.1.2 Asimilace znělosti

Nejčastější chyba týkající se asimilace znělosti, které se studenti dopouštěli, je snaha vyslovit všechny hlásky tak, jak jsou uvedeny v grafické podobě. Pro asimilaci znělosti se v učebnici *Easy Czech Elementary* uvádějí studentům češtiny jako cizího jazyka tři základní pravidla.

1. Znělá souhláska na konci slova se ve výslovnosti mění na neznělou.
2. Dvě vedle sebe stojící souhlásky se navzájem ovlivňují: pokud neznělé samohlásce předchází znělá, výslovnost obou je neznělá a naopak.
3. Druhé pravidlo platí u poslední souhlásky předložek a první souhlásky následujícího slova.¹³⁰

Jednotlivá korektivní cvičení jsou zaměřena na uvedená pravidla. Každé z pravidel je procvičováno samostatně. Pro souhrnné procvičení můžeme zvolit jakýkoli text.

Cvičení 1

Cvičení je zaměřeno na první pravidlo asimilace.

Chléb, sad, hloh, odhad, důvod, hrob, pohyb, dráb, vrub, odpověď, výpověď, zed', předpověď, hrud', ted', katalog, demagog, dialog, epilog, astrolog, gang, zpěv, úsměv, vliv, přístav, krev, stav, hněv, chov, bez, vítěz, důkaz, odkaz, plaz, provoz, poblíž, pasáž, aniž, tentýž, prestiž, muž, když, návrh, zásah, vztah, průběh, obsah, tah, běh, druh.

Cvičení 2

Cvičení je zaměřeno na druhé pravidlo asimilace.

Hezký, ostravský, kde, fotbal, mistrovství, hádka, hudba, vstát, obstarat, sladký, důsledky.

---

¹³⁰ Štindl, O.: 2008, str. 10

Cvičení 3

Cvičení je zaměřeno na třetí pravidlo asimilace.

K bytu, k deseti, k divákům, k hradu, k Petře, k sestře, k chatě, z divadla, z hotelu, z parku, z vany, přes banku, přes řeku, přes stromy, s Pavlou, s chlapem, s trenérem, v divadle, v hotelu, v sauně, v tanku.

4.2 Morfologie

4.2.1 Jmenné kategorie

Následující kapitola se zabývá nejčastějšími chybami, kterých se vybraní studenti dopouštěli ve jmenném rodě, gramatickém čísle a pádu v uvedeném pořadí.

Jmenný rod

Studenti úrovně A1 se neučí každé slovo se jmenným rodem, ale jsou seznámeni se zjednodušenými pravidly, která jim usnadňují určení jednotlivých rodů. Maskulina končí na konsonant, feminina na samohlásky -A a -E a neutra na samohlásky -O a -E. Nejčastěji dělali studenti chybu ve slovech, která se těmito zjednodušeným pravidlům vymykají.

Ukázka:

<i><u>tamten</u> postel</i>	písemný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování
<i>Česh Republiká je <u>krásný</u> a <u>dobrý</u> město</i>	písemný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
<i><u>krásná</u> Jirka</i>	písemný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i><u>hezký</u> kancelář</i>	písemný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování

<u>dobrá</u> moře	písemný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<u>moje</u> strejda	mluvený projev, národnost studenta: thajská, nahrávka pořízena při ústní zkoušce
<u>moje</u> děda	mluvený projev, národnost studenta: thajská, nahrávka pořízena při ústní zkoušce

Pro korektivní cvičení jsme zvolili rozdělování slov podle rodů a doplňování ukazovacích zájmen a číslovky jeden, dále doplňování tázacího zájmena (jaký, jaká, jaké) a spojování adjektiv s vhodnými substantivy.

Cvičení 1

Rozdělte následující substantiva podle rodů:

Tramvaj, autobus, muž, vlak, stůl, skříň, učebnice, židle, nádraží, lampa, kytky, sešit, křeslo, letadlo, okno, pokoj, rádio, počítač, televize, student, obraz, kuře, koberec, doktorka, pero, divadlo, ulice.

Cvičení 2

Doplňte ukazovací zájmeno *ten, ta, to*.

_____ studentka, _____ dům, _____ kancelář, _____ učitel, _____ náměstí,
_____ moře, _____ škola, _____ kniha, _____ kluk, _____ mapa, _____
restaurace, _____ knihovna, _____ kino.

Cvičení 3

Doplňte *jeden, jedna, jedno* u následujících substantiv.

_____ tričko, _____ vejce, _____ lžice, _____ čaj, _____ metro, _____
koupelna, _____ bota, _____ svetr, _____ vesnice, _____ snídaně, _____
kočka, _____ hotel, _____ zahrada.

Cvičení 4

Tvořte otázky. Doplňte *jaký, jaká, jaké*.

..... *je ta káva? Sladká.*

..... *je ta žena? Krásná.*

..... *je to auto? Rychlé.*

..... *je ten svetr? Teplý.*

Cvičení 5

Spojte vhodná adjektiva a substantiva.

chudý	káva
studená	pivo
ovocný	víno
malé	člověk
červené	žena
hubená	koláč

Pád

Následující část odhaluje nejčastější chyby studentů v jednotlivých pádech. Pády jsou řazeny podle toho, jak jsou obvykle vyučovány v kurzech češtiny pro cizince. „*Pádové formy jsou základním prostředkem (vedle dalších), který vyjadřuje funkce substantiva ve větě.*“¹³¹ Hlavní chyba, které se cizinci dopouštěli, vznikala neznalostí valence sloves. Studenti byli schopni správně se naučit paradigmata spojená s jednotlivými pády, ale často je používali chybně kvůli neznalosti pádu vyžadovaného slovesem. Je proto důležité, aby se valenci učili od samého počátku, i když zatím neznají správné koncovky substantiv.

---

¹³¹ Příruční mluvnice češtiny: 2003, str. 235

Jedním z prvních pádů, se kterým se studenti setkali, je **akuzativ**, a to ve funkci přímého objektu. Na začátku se jejich znalosti omezily pouze na akuzativ maskulin neživotných, feminin a neuter, pro která platí jednoduchá pravidla. Teprve později byli studenti seznámeni s akuzativem substantiv maskulin životných - zde byla nejčastější chybou redukce hlásky *-e* ve slovech např. tatínek, otec apod. - a s akuzativem plurálních forem.

Ukázka: *dívám se na tatínka* (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování); *mám pesa* (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Korektivní cvičení jsou nejprve zaměřena pouze na správný tvar substantiv v akuzativu, poté na tvoření vět a popis obrázku.

Cvičení 1

Dejte substantiva do správných tvarů.

Mám: tričko, škola, kniha, lampa, přítelkyně, slovník, židle, učebnice, autobus, učitelka, restaurace, stůl, křeslo, tabule, lavice, pokoj, univerzita, sešit, kalhoty, kopírka, auto, postel, tužka, pero.

Cvičení 2

Tvořte věty.

My – znát – učitelka. ....

Oni – mít – auto. ....

Já – dělám – buchta. ....

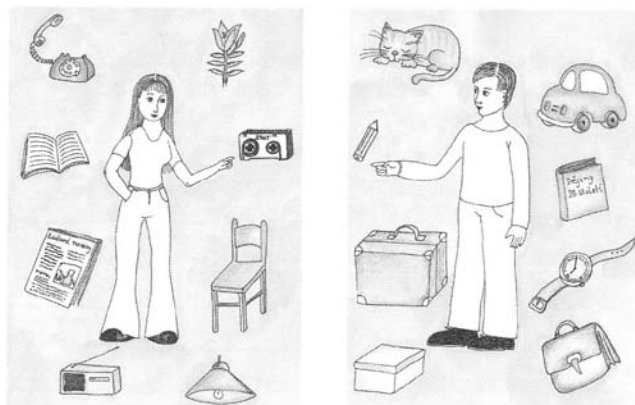
On – mít – taška. ....

My – znát – prodavačka. ....

Ty – znát – učebnice. ....

Cvičení 3

Popište obrázek. Řekněte, co má Jitka a co Tomáš.

Obr. 8 – Jitka a Tomáš (převzato z [132])

Další častou chybou, které se dopouštěli studenti na úrovni A1 a A2, je chyba ve tvoření **lokálu**. Zde studenti nejčastěji chybovali ve dvou oblastech. První z nich je změna konsonantů *K*, *H*, *R* a *CH*, ke které dochází, pokud slovo končí na tyto konsonanty a samohlásku *-A*. Druhá chyba se týká nesprávného použití předložky. Většinou se s lokálem váže předložka *V(E)*, v některých případech pak předložka *NA*. Spojení s předložkou *NA* si studenti musí zapamatovat. V menší míře se pak studenti dopouštějí chyb v nepravidelných tvarech lokálu (př. dům – v domě).

Ukázka:

<i>Byl jsem v Pra<u>h</u>e minulý víkend.</i>	psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování
<i>Odpočívám <u>na</u> postelu.</i>	psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování

¹³² Štindl, O.: 2008, str. 27

<i>A vzadu garage je <u>na</u> skřin věci.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i><u>Na</u> ten pokoji jsou hodně obrazy, vlevo jsou velké T.V. a strom a vpravo jsou starý madrace, stůl a židlu pro počítači.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
<i>Modelní obraz je vzadu vplavo na <u>zěd</u>.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i>Na <u>stůle</u> je microwave.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování

Tab. 4 - nejčastější typy chyb v lokálu - ukázky

Korektivní cvičení začínají doplňováním předložky a správného tvaru substantiva, pokračují doplňováním koncovek, přičemž studenti musí znát nominativní podobu substantiv, a v dalším cvičení mají studenti odpovědět na otázku a dát do správného tvaru adjektiva a substantiva. Následují cvičení je zaměřeno na tvoření otázek a na doplnění osobních zájmen. Jsou tedy odstupňována od jednodušších ke složitějším.

Cvičení 1

Odpovězte na otázku: *Kde jste?* Použijte předložku NA × V(E) a správný tvar substantiv.

Nemocnice, pošta, policie, Praha, divadlo, kino, univerzita, hora, škola, obchod, restaurace, les, ulice, hospoda, sprcha, letiště, autobus, Ostrava, knihovna, most, řeka, moře, Brno.

Cvičení 2

Doplňte správné koncovky.

V taš____, v koupeln____, v Ostrav____, v hotel____, na polic____, na

most____, na univerzit____, ve škol____, v supermarket____, na zastáv____, v knihovn____.

Cvičení 3

Odpovězte na otázku: *O čem přemýšlíte?*

Moderní architektura, zlomená tužka, červený sešit, velké auto, americký film, populární hudba, česká kniha, zajímavá výstava, severní Amerika, nový hotel, dlouhá procházka.

Cvičení 4

Ptejte se na podtržené výrazy:

.....? Záleží mi na dobré známce.

.....? Byl jsem v novém divadle.

.....? Přemýšlím o tvé krásné kamarádce.

.....? Přemýšlím o novém filmu.

.....? Četla jsem knihu o malém kouzelníkovi.

Cvičení 5

Doplňte osobní zájmena v lokálu.

Viděl jsem Janu a Petra. Mluvili jsme o _____ včera.

Znáš českého prezidenta? Víš o _____ něco?

Včera mě Karel pozval na výstavu, četl o _____ v novinách.

Mám rád Václava Havla, četl jsem o _____ knihu.

Jsme tady teprve týden a už o _____ všichni vědí.

Mám tě ráda, včera se mi o _____ zdálo.

Používání **genitivu** se slovesy pohybu nebylo většinou pro studenty problematické. Pokud se přesto problémy vyskytly, bylo to v případech, kdy nebyli schopni rozlišit, kdy použít lokál (pro lokaci) a kdy genitiv (pro pohyb). Mezi nejčastější chyby patřilo použití nesprávných koncovek adjektiv a substantiv.

Skupině vybraných studentů také činili obtíže předložky. U předchozích pádů si většinou vybírali pouze ze dvou možností (*v/ve* × *na*), ale v případě genitivu se počet možností výrazně zvýšil (*do, z/ze, vedle, uprostřed, u, kromě, blízko, bez, mimo, od*).

V neposlední řadě také genitiv numerativní způsobuje studentům problémy. Často používají místo genitivu plurální formu substantiv.

Ukázka:

<i>Jdu <u>na</u> univerzité.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i><u>Na</u> poštu psal jsem dopis.</i>	psaný projev, národnost studenta: indická, text psaný mimo vyučování
<i><u>u</u> počítače</i>	psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování
<i><u>z</u> pokoje</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i>skladatelem klasické hudby</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
<i>potom jdu <u>do</u> univerzity</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i>Maso dáme <u>na</u> vařící vody.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování

<i>Když jsem byla malá, moje rodiče neměla <u>hodně</u> čas.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i>Ráda cestuju, ale nemám <u>hodně</u> <u>peníze</u>.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i>Mám <u>hodně</u> knihy.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
<i>Moje třída má <u>pět studentů</u>, <u>tři</u> <u>studenty</u> jsou ženy a <u>dvě studenty</u> může.</i>	psaný projev, národnost studenta: vietnamská, zkoušková esej
<i>Já mám <u>9 pes</u> v domu.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování

Tab. 5 - nejčastější typy chyb v genitivu - ukázky

Korektivní cvičení jsou nejprve zaměřena na správný tvar substantiv (cv. 1,2), poté na shodu adjektiv a substantiv v genitivu (cv. 3), dále na numerativní genitiv (cv. 4), na předložky (cv. 5) a na použití osobních zájmen v odpovědi (cv. 6).

Cvičení 1

Řekněte, kam jdete. Použijte předložku DO.

Praha, Olomouc, Brno, Paříž, New York, Tokio, Londýn, Švédsko, Amerika, Itálie, Norsko, Brazílie, Austrálie, Kypr, Polsko, Čína, Vietnam, Estonsko, Francie, Česká republika, Rusko, Plzeň, Ostrava, Kanada.

Cvičení 2

Doplňte správné tvary.

Studujeme na univerzitě od (pondělí) do (pátek). Pracuju od (ráno) do (večer). Půjčíš mi tu knihu od (středa) do (sobota). Prázdniny jsou od (červenec) do (srpen). Pojedu do (Amerika) od (leden) do (listopad).

Cvičení 3

Odpovězte na otázku: *Koho se ptáš?*

Mladý student, česká učitelka, nová lektorka, milý přítel, sympatický cizinec, ten Američan, ošklivý člověk, tvůj učitel, zlobivý žák, náš ředitel, jedna prodavačka, šikovný kuchař, hodná uklízečka, zlý mechanik, chytrý profesor.

Cvičení 4

Dokončete větu: *Znám několik ...*

Dobrý kamarád, mladý prodavač, český učitel, stará profesorka, hubená holka, velký pes, líná studentka, zlobivý žák, černá kočka, krásná kavárna, vysoká budova, historický dům, hodný doktor, zajímavá žena, šťastný člověk.

Cvičení 5

Vyberte vhodnou předložku.

<i>do (2x)</i>	<i>blízko</i>	<i>u (2x)</i>	<i>bez</i>	<i>z</i>	<i>od</i>
----------------	---------------	---------------	------------	----------	-----------

Jana chodí _____ školy. Televize je _____ křesla. Má pokoj _____ kuchyně. Příští rok poletíme _____ Ameriky. Jan se vrátil _____ Prahy. Piješ kávu _____ mléka? _____ koho jsi dostal tu knihu? Byli jsme _____ kamaráda.

Cvičení 6

Odpovězte a použijte osobní zájmeno.

Zeptal ses učitelky? Bojíš se velkých psů? Seděl jsi vedle kamaráda? Byl jsi u rodičů? Přijel jsi z Ameriky?

Dativ vybrané skupině studentů většinou nečinil žádné obtíže. Jediným problémem se jevílo používání předložek ve vazbách, které předložku nevyžadují.

Ukázka:

<i>O víkendů já hraju na počítači, poslechá hudbu, telefonuju k můj matka a kamaradí.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
---	--

Tab. 6 – nejčastější typ chyby v dativu - ukázka

Vybraní studenti správně rozlišovali, v jakých případech použít **instrumentál**, pokud chybovali, pak to bylo v koncovkách.

Ukázka:

<i>Většinou pěšky, jenom když prši, jedu autobus[em].</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i>Když mám volno, ráda jdu na procházku a jdu na koncert s kamaradí.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i>Jsem na pokoji s česká holkou, která tady taky studuje.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný ve vyučování
<i>Někdy jde do divadla s kamaradí.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný ve vyučování
<i>Bydlím s bratr[em], on je dobře.</i>	psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování

Tab. 7 - nejčastější typy chyb v instrumentálu - ukázky

Vybrali jsme tři druhy korektivních cvičení. V prvních z nich studenti procvičují správné koncovky instrumentálu, ve druhém shodu adjektiv a substantiv v instrumentálu a ve třetím odpovídají na otázky za použití instrumentálu. Tyto druhy cvičení byly vybrány, protože se týkají oblastí, ve kterých studenti nejčastěji chybovali.

Cvičení 1

Dokončete větu: *Do kina půjdu s ...*

Jana, maminka, učitelka, prezident, babička, sekretářka, muž, tatínek, Mirek a Ivana, strýc, dědeček, Aleš, Iveta, Jakub, lektor, ředitelka.

Cvičení 2

Dokončete větu: *Mluvila jsem s/se ...*

Hezká studentka, mladý tatínek, sympatický učitel, rozmazlené dítě, chytrý student, hodná babička, zlobivý žák, milý manžel, sympatická doktorka, ošklivý inženýr, ochotná prodavačka, vaše přítelkyně, zdravotní sestra, můj bratr.

Cvičení 3

Odpovězte na otázky.

S kým jsi byl včera v kině? .....

S čím nejsi spokojený ve svém životě? .....

Čím jezdíš do školy? .....

Čím je zajímavý tvůj přítel? .....

Za kým jdeš odpoledne? .....

S kým ses seznámil v hospodě? .....

Čím je známá Praha? .....

Vybraní studenti znali **vokativ** ze svých mateřských jazyků, ale pro jeho vyjádření využívali jiných jazykových prostředků (např. slovosled, intonaci apod.) Pokud studenti nevyplňovali cíleně zaměřená cvičení, vokativ aktivně nepoužívali. Lektoři vybrané skupiny studentů při oslovování nevyužívali vokativ, protože u většiny jmen to nebylo možné.

4.2.2 Verba

V následující podkapitole jsme odhalili nejčastější chyby, kterých se studenti dopouštěli u verb. Na začátku se věnujeme způsobu, jakým jsou verba vyučována.

Při výuce češtiny jako cizího jazyka se dělí slovesa při konjugaci v přítomném do čtyř skupin. Tyto skupiny se rozlišují podle koncovek infinitivu. Nejprve se studenti setkají s konjugací sloves, která v infinitivu končí na *-AT*. Pro tvoření správných tvarů sloves se studenti musí naučit koncovky pro jednotlivé osoby, kterými nahradí infinitivní koncovku *-AT*. Výjimkou je sloveso *MÍT*, které má jinou infinitivní koncovku, ale přesto se konjuguje podle stejných koncovek.

Následující skupina sloves končí v infinitivu na koncovky *-ET* a *-IT*. Postup tvoření je stejný jako u první skupiny. Výjimkou je sloveso *SPÁT*.

Třetí skupina sloves jsou slovesa nepravidelná. V tomto případě je nutné, aby si studenti kromě infinitivního tvaru pamatovali také první osobu, aby byli schopni správně konjugovat. Následně si zapamatují koncovky pro tuto skupinu a další postup je stejný jako v prvních dvou skupinách.

Poslední skupinu tvoří slovesa, která v infinitivu končí na *-OVAT*. Postup tvoření je stejný jako u předchozích skupin.

Nejčastější chyba, které se studenti dopouštěli, spočívala ve špatném zařazení slovesa do skupiny. Jednalo se především o nepravidelná slovesa, která mají shodnou koncovku s ostatními skupinami (např. sloveso *plavat*; jedná se o nepravidelné sloveso s koncovkou první skupiny sloves (*-AT*); studenti často tvořili formu já plavám). Velmi obtížná jsou pro ně slovesa, která jsou si graficky podobná (např. spát - psát, jít - jet, mít - mýt).

Dále vybraná skupina studentů chybovala při analogickém tvoření otázek v osobě, ve které byla tvořena odpověď. Např. pokud je v odpovědi použita 1. osoba plurálu, studenti mají tendenci použít tuto osobu také v otázkách namísto logicky správné 2. osoby plurálu. *Jdeme do kina. → Co děláme?*

Ukázka:

sloveso *DÁM* – *Já dáju pro něho jeden tričko.* (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný mimo vyučování)

sloveso *VEČEŘET* – *Večeřívám v doma nebo v restauraci.* (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

sloveso *SPÁT* – *Spám asi 2 a.m.* (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

sloveso *SPRCHOVAT SE* – *Sprechá se v pátek.* (psaný projev, národnost studenta: ukrajinská, text psaný mimo vyučování)

sloveso *PLAVAT* – *Plavá v moře v čtvertek.* (psaný projev, národnost studenta: ukrajinská, text psaný ve vyučování)

sloveso *HRÁT* – *Kdy hraeš fotbal?* (psaný projev, národnost studenta: ukrajinská, text psaný mimo vyučování)

sloveso *VĚDĚT* – *Karel víjí, kdy bydlí Hana.* (psaný projev, národnost studenta: ukrajinská, text psaný ve vyučování)

sloveso *NECHTÍT* – *Děti si nechcijí čistit zuby. Chciš zítra ráno brzy vstávat?* (psaný projev, národnost studenta: indická, text psaný ve vyučování)

otázky: *Kam jedeme na dovolenou?* Jedeme na dovolenou do Itálie. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Co čteme? Čteme noviny. (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný ve vyučování)

Následující korektivní cvičení se zaměří na nácvik jednotlivých konjugačních skupin. Skupina sloves končících na -AT (cv. 1, 2, 3), na -ET/IT (cv. 4, 5, 6), na nepravidelná slovesa (cv. 7, 8, 9) a na -OVAT (cv. 10, 11, 12). Dále jsou

uvedena cvičení, ve kterých jsou použita slovesa ze všech čtyř skupin (cv. 13, 14).

Cvičení 1

Konjugujte slovesa.

(Já vstávat) brzy ráno. Aleš (prodávát) v supermarketu. Rodiče (spěchat) do divadla. Škola (začínat) v 7 hodin. Já a Jana (čekat) na autobus. Ty a Petr (obědvát) v restauraci. (On-běhat) každý den. (Oni-odpočívát) v parku. Pan a paní Novákovi (snídat) rohlík a marmeládu. Karel (dělat) domácí úkol.

Cvičení 2

Tvořte otázky k odpovědím.

.....? *Jsem učitelka.*

.....? *Protože škola začíná v 8 hodin.*

.....? *Večer běhám v parku.*

.....? *Jana prodává v obchodě.*

.....? *Většinou obědvám v restauraci.*

Cvičení 3

Doplňte vhodná slovesa podle kontextu.

Já _____ prodavačka a _____ v obchodě. Každý den(oni) _____ na autobus, protože _____ auto. Ty _____ Liberec, protože _____ z Liberce. V sobotu ne_____ brzy, protože nejde do práce. (My) v poledne ne_____, protože ne_____ hlad.

Cvičení 4

Konjugujte slovesa.

Alena (spát) každý den dlouho. Kočka (ležet) v posteli. (ty-mluvit) dobře česky.

(oni – nerozumět), když někdo (mluvit) rychle. Petr a já (bydlet) v Praze. (já – večeřet) doma. Děti (učit se) matematiku a češtinu. (Vy – sedět) v křesle. Eva (myslet) na rodiče. (my – muset) hodně studovat, abychom (mluvit) dobře česky.

Cvičení 5

Tvořte otázky k odpovědím.

- ..... ? Bydlím v Brně 3 roky.
- ..... ? Spím každý den 8 hodin.
- ..... ? Jana mluví česky velmi dobře.
- ..... ? Kočka sedí na okně.
- ..... ? Většinou snídám doma.

Cvičení 6

Doplňte vhodná slovesa podle kontextu.

Pan Novák _____ v křesle a odpočívá. Andrea _____ anglicky a španělsky. Ivana _____ v Olomouci. Pavla a Pavel _____ jít do školy každý den. Studenti _____ v menze. Rodiče večer _____ v restauraci. Já a Anna _____ češtinu na univerzitě. Pan a paní Kouřilovi _____ 20 cigaret každý den.

Cvičení 7

Konjugujte slovesa.

Zdenka (psát) dlouhý dopis. Honza a Karel (číst) zajímavou knihu. (my – jet) na výlet do Českých Budějovic. Babička a dědeček (žít) celý život na venkově. (já – jít) do kina na zajímavý film. Každé ráno (vy – pít) kávu s mlékem. (ty – hrát) na kytaru velmi dobře. Tatínek (číst) noviny. Ani Katka ani já (nepít) kávu.

Cvičení 8

Tvořte otázky k odpovědím.

..... ? *Jdeme dnes do kina.*

..... ? *Ráno piju čaj s citronem.*

..... ? *Píšu domácí úkol.*

..... ? *Hraju na klavír každý den.*

..... ? *Jedou na dovolenou do Itálie.*

Cvičení 9

Doplňte vhodná slovesa podle kontextu.

O prázdninách (my) _____ do Ameriky. (vy) _____ zajímavou knihu o zvířatech. Promiňte, _____ mi říct, kde je tady banka? Každé léto (já) _____ v moři. V restauraci Petra _____ červené víno a minerálku. (my) _____ na housle. Dnes večer (oni) _____ do divadla. Helena _____ v Plzni. (vy) _____ prosím otevřít okno?

Cvičení 10

Konjugujte slovesa:

Ondřej (studovat) na univerzitě. Iva a Blanka (pracovat) v obchodě. Já a Dana (cestovat) po celé Evropě. (ty – telefonovat) domů často. (já – fotografovat), když (cestovat) do ciziny. (vy – sportovat) v neděli. Děti (milovat) čokoládu. Jak (vy – jmenovat se)? V zimě často (ty – lyžovat). Studenti (potřebovat) počítač.

Cvičení 11

Tvořte otázky k odpovědím.

..... ? *Jmenuji se Jitka.*

..... ? *Většinou kupuji rohlíky a mléko.*

..... ? Petr a Pavel telefonují domů každou neděli.

..... ? Potřebujeme novou skříň.

..... ? Sportuju hlavně v zimě.

Cvičení 12

Vytvořte věty.

Já – mít – nová kniha a nový slovník.

Každý den – ráno – připravovat – snídaně – protože – mít – velký – hlad.

Já – zajímat se – český – jazyk – ale – nemít rád – těžká – gramatika.

Pro – maminka – koupit – hezký – obraz a červená – košile.

Ty – znát – dobrý – český – doktor – Liberec?

V – léto – my – jet – na – dovolená – Itálie.

Ve – škola – psát – dlouhé – cvičení a těžký – test.

Cvičení 13

Doplňte slovesa podle kontextu.

dát si	vstávat	večeřet	čistit si	jet	dívat se	jíst
číst	spěchat	oblékat se	poslouch at	učit se	pít	psát
	mýt se	jít (2x)	dělat	obědvat	dát si	

Můj den

Každý den _____ v 7 hodin. _____ rohlík a sýr a _____ čaj s citronem. Potom _____, _____ zuby a _____. Pak _____ na autobus a _____ do školy. Ve škole _____ češtinu a _____ gramatická cvičení. V poledne _____ v restauraci. Obvykle _____ zeleninový salát a minerálku. Odpoledne _____ pěšky domů. Doma _____ domácí úkoly, _____ na televizi, _____ hudbu a _____ knihu. _____ obvykle kuře s rýží. _____ spát ve 23 hodin.

Cvičení 14

„Ahoj Ireno,

jak se máš? Já se mám dobře. Jsem v Praze v České republice. Na fotografii je dům, kde bydlím. Dole je restaurace a blízko je park. Můj byt je malý, ale hezký. Bydlím v centru a škola není daleko. Je to asi jenom deset minut tramvají a pak pět minut pěšky. A jaký je můj program? Dopoledne pracuju v kanceláři. Moje firma se jmenuje Ekoplán. Je to česká ekologická organizace. Odpoledne jsem ve škole a studuju češtinu. Lekce jsou v pondělí a ve středu. Naše učitelka se jmenuje Eva. Studuje angličtinu a učí češtinu. Je veselá a sympatická. Česká gramatika je těžká a často píšeme testy, ale ve škole je legrace. Jsou tady studenti z Afriky, z Asie a z Ameriky. Jeden student je taky z Anglie jako já. Jmenuje se Tom Reed a je hezký a moc sympatický :). Je fotograf. Jeho babička je Češka, a proto Tom mluví docela dobře česky. Praha není velká, ale je krásná. Je to staré historické město, ale funguje tady moderní metro. Je tady řeka Vltava a starý Karlův most. Jsem ráda, že jsem tady.

Měj se moc hezky.

Alice“¹³³

a) K podtrženým výrazům vytvořte otázky.

b) Vyhledejte v textu všechna slovesa a napište je v infinitivu.

V následující části se zabýváme **préteritem** a **futurem** sloves. Při výuce préterita jsou studentům úrovně A1 nejprve představeny tvary 3. osoby singuláru a plurálu, které nevyžadují použití pomocného slovesa *BÝT*. Préteritní tvary se tvoří od infinitivu nahrazením koncového konsonantu *-T* koncovkami *-L*, *-LA*, *-LO* pro singulár a *-LI*, *-LY* a *-LA* pro plurál.

---

¹³³ Holá, L.: 2006, str. 49

Poté se studenti setkají s préteritními tvary ve zbývajících osobách, které již vyžadují pomocné sloveso *BÝT*.

Při analýze studentských prací jsme se setkali se dvěma výraznými chybami, kterých se studenti dopouštěli při tvoření préterita. U první z nich se jednalo o použití prezentního tvaru plnovýznamového slovesa ve větách vyjadřujících préteritum, u druhé vynechávání pomocného slovesa *být*.

Ukázka:

Loni letní dovolená jsem letím letadlem do Itálie. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Ale nejsme byly štěstí, protože počasí má déšť a sníh. Nejsme mohly tábořit, vařit a hrát spolu. (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, text psaný mimo vyučování)

Ráno jsem vstal, já [jsem] nasnídal se a já [jsem] sprchoval se. (psaný projev, národnost studenta: ukrajinská, text psaný ve vyučování)

V korektivních cvičeních se nejprve soustředíme na převedení infinitivů sloves do příslušného tvaru préterita (cv. 1), poté na vyhledání préteritních tvarů sloves v textu a uvedení jejich infinitivů (cv. 2), převedení vět a následně celého textu do préterita a na tvorbu otázek (cv. 3, 4).

Cvičení 1

Slovesa v závorkách dejte do minulého času.

Aleš (jít) včera do kina. Jana (vysvětlovat) gramatiku. Autobus (přijet) na zastávku. Honza (telefonovat) domů rodičům. Štěpánkovi (snídat) doma. (ty – číst) zajímavou knihu. Loni (já – pracovat) v zahraničí. Adam a já (psát) těžký test. Daniel (připravit) slavnostní večeře. (Vy – studovat) o víkendu. Bára

a Natálie (spát) v hotelu.

Cvičení 2

Vyhledejte v textu všechna slovesa a uveďte jejich infinitivní formu.

„Karel IV. byl český král. Narodil se v roce 1316 a umřel v roce 1378. Jeho otec byl z Lucemburska a jeho matka byla Češka. Karel studoval ve Francii a do Prahy přišel v roce 1333.

Karel IV. byl velmi energický a inteligentní. Byl štíhlý a vysoký – měřil 175 centimetrů. To bylo neobvyklé, protože lidé byli malí. Byl dobrý politik a organizátor, ale byl taky religiózní a pověřivý. Když plánoval most, hledal spolu s astrology speciální čas a den. Začínal stavět most 9.7.1357 v 5 hodin a 31 minut. Proč? Protože to datum dělá „most“ – 1 3 5 7 9 7 5 3 1.

Karel IV. měl čtyři manželky. Poslední z nich, krásnou Elišku Pomořanskou, která byla silná jako muž, můžete vidět ve filmu Noc na Karlštejně. Karel měl rád Prahu a hodně pro město a pro celou zemi dělal. Byl to dobrý král.“¹³⁴

Cvičení 3

Převeďte věty do minulého času.

Ludmila a Karel jdou do divadla. Dnes jsem doma celý den. Obědvám v restauraci a večeřím doma. Učíme se na zkoušku z historie. Zajímáte se o politiku? Píšu dopis. Žofie chce jít na kávu do kavárny. Dívají se na českou knihu a anglický slovník. Těšíme se na tvůj dopis. Kupuju román za 400 korun. Vzadu mají zajímavou sochu.

---

¹³⁴ Holá, L.: 2006, str. 66

Cvičení 4

Převeďte text do minulého času a utvořte otázky k podtrženým výrazům.

„O víkendu

*V sobotu vstávají Radek a Lucie v 6 hodin a v 6.15 už jdou z domu. Jedou vlakem, a proto musí jet nejdřív tramvají a potom metrem na nádraží. Jsou tam brzo, vlak jede až za 20 minut, tak si kupují jídlo a snídají. Kupují si jízdenku do stanice Bezděz. V 7.00 nastupují do vlaku a za pár minut už jedou. V 8.31 jsou v Bakově. Tam musí přestupovat. Vystupují z vlaku a čekají na nádraží. Mají asi 15 minut čas, tak jdou do nádražní restaurace a dají si něco k pití. Potom jedou vlakem ještě 5 stanic do stanice Bezděz. Zastávka je pod hradem Bezděz, ale musí jít ještě asi 2 kilometry pěšky. Cesta jde pořád nahoru do kopce, protože hrad je docela vysoko. Proto jdou nahoru skoro hodinu. Ale stojí za to tam jít. Nahoře na hradě je krásný výhled. Když je hezké počasí, je vidět třetina České republiky. Blízko pod hradem je vidět město Doksy a Máchovo jezero. Tam potom chtějí z hradu jít. Nejdřív se ale zastaví ve vesnici Bezděz hned pod hradem, najdou restauraci a dají si oběd. Potom jdou asi 2 hodiny pěšky k Máchovu jezeru. Je docela horko, tak se koupou v jezeře a celé odpoledne leží na pláži. Večer jdou na nádraží a jedou vlakem zpátky do Prahy“.*¹³⁵

Ve studentských pracích jsme objevili dvě nejčastější chyby týkající se tvoření **futura**. První z nich, která se objevovala častěji, se týká nesprávného tvoření futura perfektivních sloves. Studenti ke tvaru chybně přidávali pomocné sloveso *BÝT*. Druhá chyba je podobná té, které se studenti dopouštěli při tvoření préterita. Týká se použití přítomného tvaru plnovýznamového slovesa pro vyjádření futura.

---

¹³⁵ Štindl, O.: 2008, str. 84

Ukázka: *Ale doufám, že příští léto bude teplo, jasno a skoro každý den bude svítí slunce.* (psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný ve vyučování)

Příští rok mám bude lyžařský závod v Liberci. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Můj kamarád a já budou latět do Thajska dnes nocí, protože má dloho svátek. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

V korektivních cvičeních se nejprve zaměříme na převod vět do futura (cv. 1), poté na výběr správného slovesa a jeho použití ve futuru (cv. 2).

Cvičení 1

Převed'te následující věty do budoucího času.

Znám Hedviku i Karla. Pracovali jsme celý den na zahradě. Kupuju chléb a máslo. Pavel večeří v restauraci. Včera jsem dělal domácí úkol. V létě letěli do Austrálie. Patrik obědvá s ředitelem. Píšu email Veronice. Bohumil a František jsou šťastní. Já a Silvie čekáme na výsledky zkoušky. Kočka leží na pohovce. Děti čtou pohádkovou knihu.

Cvičení 2

Vyberte správné sloveso a použijte ho v budoucím čase.

<i>uklízet</i>	<i>vstát</i>	<i>jít</i>	<i>číst</i>	<i>žehlit</i>	<i>vařit</i>	<i>vyčistit</i>
<i>udělat</i>	<i>mýt</i>	<i>mít</i>	<i>přijít</i>	<i>nakupovat</i>	<i>prát</i>	<i>přijít</i>
		<i>plavat</i>	<i>vařit</i>	<i>pracovat</i>		

Zítbra ráno _____ v 7 hodin. K snídani _____ vejce a ovocný čaj. Dopolodne _____ anglickou knihu a _____ na počítači. V poledne _____ oběd. Po obědě _____ nádobí. Odpoledne _____ byt, potom _____ a _____. Až _____ vše hotové, _____ v obchodě. Večer _____ v bazéně. Kolem desáté _____ domů, _____ zuby a _____ spát.

U sloves jsme se dále setkali s chybami týkající se rozlišování **perfektivních a imperfektivních tvarů**. Nepodařilo se nám zjistit, zda se v mateřských jazycích vybraných studentů vyskytuje slovesný aspekt. Vzhledem k problémům, se kterými se studenti potýkali, se domníváme, že slovesný aspekt je vyjádřen jinými jazykovými prostředky (např. pomocí větných vazeb a slovesných časů). Tuto problematiku pro názornost vysvětlíme na rozdílu mezi angličtinou - zprostředkující/explanační jazyk a češtinou. To, co v češtině vyjadřuje aspekt, je v angličtině vyjádřeno pomocí prostých a průběhových časů.

Vybraní studenti nejvíce chybovali v záměně aspektů.

Ukázka:

Moje kamarádka se jmenuje "Game". Její narozeniny je 22.12.1985. Každý rok šli do Japonské restauraci "Fuji". (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Když odpoledne končit kurz češtiny, jdu do pokoj. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování)

Když jsem byla malá, bydlela jsem s rodiči nebo s babička. Jsem se narodila v Suratthami, Thajska. Jsem se odstěhovala hodně provincie, protože můj táta pracoval jako manažer v bance a odstěhoval každý 2 nebo 4 roku. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

Korektivní cvičení jsou zaměřena na výběr perfektivního či imperfektivního slovesa (cv. 1) a poté na změnu vidu ve větách (cv. 2).

Cvičení 1

Vyberte správné sloveso.

*Zítřka na tebe **čekám/počkám** ve dvě hodiny. Každý rok **jedou/jezdí** na dovolenou do Itálie. V sobotu odpoledne **čtu/přečtu** tu novou knihu. **Dáš/dáváš** kamarádce k narozeninám tu kazetu? Každý den musíme **dělat/udělat** domácí úkol. Jarkovi **chutná/ochutná** české jídlo. Včera jsem **jedla/snědla** celou čokoládu. Obchod **zavřel/zavírá** před pěti minutami. Obvykle **nakupují/nakoupí** v neděli odpoledne. Zítřka večer **přijdeme/přicházíme** pozdě.*

Cvičení 2

Změňte imperfektivní sloveso na perfektivní.

Začínáme v 8 hodin. Zveme jeho rodiče každý rok. Matouš tady vždycky zůstává jako poslední. Václav a Radka se scházejí před knihovnou. Vaše maminka vždycky říká, že se musíte učit. O Vánocích prodáváme na Staroměstském náměstí vánoční ozdoby. Voláš Daniele? Marie uklízí o víkendu. Radim a já se ptáme na Pavlínu. V zimě si oblékají čepici a rukavice. Ten film právě končí. Jarošovi prodávají dům.

V oblasti **modálních sloves** jsme analyzovali dva druhy chyb. Prvním z nich jsou chyby spojené s významem modálních sloves. Vzhledem k četnosti chyb, kterých se vybraná skupina studentů dopouštěla nezávisle na mateřském jazyce, se domníváme, že chyby pocházejí ze zprostředkujícího/explanačního jazyka. Tuto domněnku nemůžeme potvrdit, ani vyvrátit, protože se nám nepodařilo zmapovat tuto oblast v mateřských jazycích jednotlivých studentů. Ze zprostředkujícího/explanačního jazyka znají studenti některá modální slovesa s odlišným významem, než s jakým se používají v češtině. Zatímco v angličtině vyjadřuje sloveso *can* umět i moct, v češtině jsou tato slovesa vzájemně nezastupitelná.

Druhá chyba se týká konjugace plnovýznamového slovesa ve složeném přísudku s modálním slovesem. Studenti často toto sloveso konjugují, i když by správně měli použít infinitiv.

Ukázka:

<i>Mám ráda Tajska kuchyni ale ja <u>nemůžu</u> vařit.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i>Chci <u>jdou</u>.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování
<i>Vstávám někdy brzo a někdy nemůžu <u>snídám</u>.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování
<i>Mám moc rad kavu, protože chci <u>jsem</u> veselý.</i>	psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný ve vyučování
<i>Nemůžu <u>se dívám</u> na televizi, protože nemám čas.</i>	psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování

Tab. 8 - nejčastější typy chyb v oblasti modálních sloves - ukázky

Pro nácvik správného použití modálních sloves jsme zvolili cvičení, která se zaměřují na jednotlivá modální slovesa (cv. 1), a teprve poté jsme zapojili

cvičení, která jsou zaměřena na význam, tzn. doplnění vhodného modálního slovesa (cv. 2, 3, 4).

Cvičení 1

Slovesa v závorkách dejte do správného tvaru.

David (muset učit se) na zítřejší test. Dagmar a Lýdie (nesmět spát) dlouho, protože (muset vstávat) brzo. (já – moct vzít) tu čokoládu? (vy – umět lyžovat). (ty – nesmět jíst) sladké, když (ty – nechtít být) tlustá. Natálie (chtít studovat) na Karlově univerzitě. Já a Eva (muset psát) domácí úkoly. Ty a Ondřej (nesmět pít) víno, když řídíte auto. (já – nemoct jít) do kina, protože mám hodně práce. (my – chtít jet) v létě do Paříže. Když (ty – chtít být) zdravý, (muset jíst) hodně zeleniny. Děti (nesmět pít) alkohol.

Cvičení 2

Spojte sloupec A a B a vytvořte věty.

1. Když chceš jet do Kanady,	a) musíš hodně studovat.
2. Když řídíš auto,	b) na náměstí.
3. Když chceš mít dobré výsledky,	c) musíš mít vízum.
4. Nesmíte kouřit	d) musíš mít správné vybavení.
5. Nesmíte parkovat	e) nesmíš pít alkohol.
6. Když chceš lyžovat,	f) v této restauraci.

Cvičení 3

Doplňte do vět vhodné modální sloveso podle kontextu.

Edita si _____ koupit novou bundu, ta stará už je zničená. Jarek _____ hrát na kytaru a na klavír. (vy) _____ mi prosím říct, kdy jede autobus do Prahy? (já) _____ si vzít kousek koláče? O prázdninách (oni) _____ hodně studovat. Pokud (ty) _____ v autobuse stát, _____ si koupit místenku. (my) _____ dělat

nic. (vy) _____ jít s námi do divadla? Rodiče mi řekli, že (já) _____ jít v pátek na diskotéku. V neděli (my) _____ jít do školy.

Cvičení 4

Ptejte se na podtržené výrazy.

..... ? V zimě chci jet lyžovat do Itálie.

..... ? Nemůžeme jít do kina, protože musíme dělat domácí úkol.

..... ? Umím hrát na kytaru.

..... ? Zítra musíte přijít v 7 hodin.

..... ? Chtějí se učit o víkendu.

..... ? Když píšete test, nesmíte používat slovník.

V další části analyzujeme chyby ve studentských projevech, které byly podle našeho názoru způsobeny interferencí se zprostředkujícím/explanačním jazykem. Angličtina byla v některých případech, zvláště v začátcích, používána jako zprostředkující jazyk, později byla využívána jako explanační jazyk, protože většina učebnic používaných pro výuku češtiny jako cizího jazyka vysvětluje gramatiku pomocí angličtiny. Většina vybraných studentů ovládala angličtinu na úrovni B1 - B2. Analýza příkladů ukáže možné interferenční vlivy angličtiny na český projev.

Ukázka:

Ahoj, jmenuju se „Nům“, ale moje kamarádky volají mi „Chana“. (psaný projev, národnost studenta: thajská, zkoušková esej)

Anglický překlad: *Hi, my name is „Nům“ but my friends call me „Chana“.*
Zatímco v angličtině *call* vyjadřuje synonymní výrazy pro *volat* a *nazývat se*,

v češtině jsou tyto výrazy vzájemně nezastupitelné. Domníváme se, že tato chyba vznikla proto, že student přeložil slovo nesprávným způsobem.

Narodil jsem se v Ratchabun a odchovaná v Bangkoku. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

Anglický překlad: *I was born in Ratchabun and I was brought up in Bangkok.* Myslíme si, že v tomto případě student znal sloveso, ale zvolil nesprávný prefix.

Po „Čerstvý princ“ přišel ke svému konci v roce 1996. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

Anglický překlad: *After „Fresh prince“ he came to his end in 1996.* Přestože student mohl nahradit celou frází slovesem *skončit*, které již znal, použil doslovný překlad jednotlivých slov.

Mrtvý v 10. srpna 1928. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

Anglický překlad: *He died on 10th August 1928.* Domníváme se, že i když student správně použil genitiv pro vyjádření data, pod vlivem zprostředkujícího/explanačního jazyka nadbytečně doplnil také předložku.

Jak jsme již zmínili u modálních sloves, studenti často chybovali v užívání sloves, která vyjadřují rozdílné významy pomocí jednoho tvaru (např. *can* – *mocet*, *umět* apod.)

Ukázka:

Vím Prahu. (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, zkouškový test)

Můžu mluvit Anglický a trochu Francouzský. (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, zkouškový test)

V případě, že studenti vybírají nesprávná slovesa opakovaně, je nutné vybrat

cvičení, která jsou zaměřena pouze na tento jev. Zaměřili jsme se na procvičování sloves vědět × znát (cv. 1) a moct × umět (cv. 2).

Cvičení 1

Podle kontextu doplňte slovesa VĚDĚT a ZNÁT.

Bedřich _____ Katku i Jitku. Ne_____ (vy), kde je tady pošta. Ne_____ (oni) novou knihu od Stephenie Meyerové. Ne_____ (já), kolik je hodin. Jindra _____ Václavské náměstí. _____ (my), jak se jmenuje děkan naší fakulty. Žáci často ne_____ hlavní města Evropy. _____ (ty) tohle město dobře? Když chceš _____, kdy jede autobus, podívej se do jízdního řádu. _____ (vy), kde jsou moje poznámky?

Cvičení 2

Podle kontextu doplňte slovesa MOCT × UMĚT.

Pavla i Jana _____ dobře lyžovat. Když je venku hezky, _____ (my) hrát fotbal. _____ (já) si půjčit tvůj slovník? Martina _____ uvařit výbornou svíčkovou. _____ (vy) používat počítač, nebo potřebujete poradit? Co zajímavého _____ (my) vidět v Praze? _____ (oni) každý den večeřet v restauraci. _____ (ty) plavat? _____ (vy) jet na výlet do Olomouce? _____ (oni) anglicky? Petra _____ jíst zmrzlinu, protože je nemocná.

4.3 Syntax

Na této jazykové rovině jsme při analýze studentských prací zjistili, že studenti nejčastěji chybovali v aktuálním větném členění a v postavení příklonek ve větě.

4.3.1 Aktuální větné členění

Aktuální větné členění činilo studentům problémy hlavně v začátcích osvojování si jazyka. Bylo jim vysvětleno jednoduché pravidlo – nejdůležitější

informace se nachází na konci věty. Studenti často začínali věty právě touto informací.

Ukázka: *Kdy se sprchujete? Ráno se sprchuju.* (psaný projev, národnost studenta: vietnamská, projev psaný ve vyučování)

Aktuální větné členění činilo studentům problémy, pokud měli tvořit otázky, aniž by měli přesně určeno, na co se mají zeptat. Tento typ úloh se zadává pro upevnění výše uvedeného pravidla, tzn. studenti se musí zeptat na informaci uvedenou na konci.

Petr má knihu? Ano, Petr má knihu. (psaný projev, národnost studenta: thajská, projev psaný mimo vyučování)

Pro nácvik je ze začátku dobré určit výrazy, ke kterým se mají vztahovat otázky, v další fázi můžeme přistoupit k nácviku otázek bez určení výrazů. Můžeme také použít různé obrázky, ke kterým studenti musí vymyslet co nejvíce otázek.

Při korektivních cvičeních jsme se zaměřili na tvoření otázek. Nejprve jsou zadány výrazy, na něž se musí studenti zeptat (cv. 1), následně je zařazeno cvičení bez označení zadaných výrazů (cv. 2).

Cvičení 1

Zeptejte se na podtržené výrazy.

..... ? *Přijedeme k vám v sobotu.*

..... ? *Na večírku jsme hodně tancovali a zpívali.*

..... ? *Příští týden musíme odevzdat seminární práci.*

..... ? *K moři jezdíme jednou ročně.*

..... ? *Nemůžu jít s tebou, protože jsem nemocná.*

- ..... ? *Josef není doma, je u rodičů.*
- ..... ? *Můj pokoj má číslo 15.*
- ..... ? *Dám si kávu s mlékem.*
- ..... ? *Zajímám se o zahraniční politiku.*
- ..... ? *Vezmi si na sebe tu modrou košili.*

Cvičení 2

Tvořte otázky.

- ..... ? *V neděli jdeme do kostela.*
- ..... ? *Dostala jsem dopis od bratra.*
- ..... ? *Čekali na kamaráda na nádraží.*
- ..... ? *Potřebujeme ten slovník pro kamaráda.*
- ..... ? *První most přes tuto řeku byl dřevěný.*
- ..... ? *Četli pohádku o zlém drakovi.*
- ..... ? *Koupil jsem si nové kolo, protože bylo levné.*
- ..... ? *Nevím, jestli mě přijmou na univerzitu.*
- ..... ? *Alena s Milanem přijedou v 18 hodin.*
- ..... ? *Dnes večer dávají v televizi ten nový film s Brucem Willisem.*

4.3.2 Postavení příklonek ve větě

Jakmile byli studenti seznámeni s reflexivními slovesy, začali se dopouštět chyb týkajících se postavení příklonek ve větě. S reflexivními slovesy se sice studenti setkali již na začátku výuky (např. sloveso *jmenovat se*), ale v této fázi se učili pouze fráze, k intencionálnímu výkladu tohoto jevu docházelo později. Pro jejich odstranění můžeme použít cvičení, která jsou primárně zaměřena na správné pořadí slov. Následně lze využít cvičení, ve kterých studenti doplňují

příklonky.

Ukázka: *Jsem se narodila* v *Suratthani*. (psaný projev, národnost studenta: thajská, text psaný mimo vyučování)

Ale se ráda dívám na *detektivky filmy a zprávy*. (psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování)

V obýváku dívám se na *televizi*. (psaný projev, národnost studenta: thajská, zkouškový test)

Ale se většinou vracím *autobusem*. (psaný projev, národnost studenta: mongolská, text psaný mimo vyučování)

Se můžete podívat *ten buddhismus styl chrám na ulici*. (mluvený projev, národnost studenta: thajská, prezentace)

V koupelně myju se. (psaný projev, národnost studenta: thajská, zkouškový test)

Zvolili jsme korektivní cvičení zaměřená na přepis vět se správným pořádkem slov ve větě (cv. 1) a dále na doplnění *se, si* (cv. 2).

Cvičení 1

Přepište věty se správným pořádkem slov.

Včera večer četl jsem zajímavou knihu. Jsem byl ráno v práci. Minulý týden hráli jste fotbal nebo basketbal? Minulý týden v kině jsme byli jenom já a kamarád. O víkendu poslouchal jsem hudbu a jsem se díval na televizi. V létě cestovali jsme po celé Evropě. V pátek nemohla jsem jít na koncert, protože byla jsem nemocná. Vy se jste domluvili na zítřejší schůzce? Když byli jsme poprvé v České republice, jsme navštívili Prahu a České Budějovice.

Cvičení 2

Doplňte *SE* a *SI*, kde je to nutné.

Koupím _____ novou učebnici, kterou potřebuji _____ do školy. Ráno _____ vyčistil zuby, učesal _____, oblékl _____ a šel _____ do školy. Musíme _____ někoho zeptat na cestu. Líbil _____ vám ten film? Potřebuju _____ vědět, kdy jede vlak do Brna. Nerozuměla jsem _____ těm lidem. Hluk _____ mě probudil v 7 hodin ráno. Až přijdu domů, přečtu _____ dopis od bratra. Šli _____ domů, když představení skončilo. Kdy jste _____ narodil? Nepamatovali jsme _____ její jméno. Chvilku počkej, ještě _____ obléknu bundu.

ZÁVĚR

V naší diplomové práci jsme se zaměřili na chybovou analýzu písemných a mluvených projevů vybrané skupiny studentů.

V úvodu jsme charakterizovali skupinu, která byla vybrána pro chybovou analýzu, z hlediska země původu, mateřského jazyka, pohlaví a věku, délky pobytu v České republice a předchozího studia v České republice. V další části jsme se věnovali nasbíraným materiálům a roztřídili je podle následujících kritérií: mluvený × psaný projev, připravenost × nepřipravenost a druh projevu (esej, zkoušková esej apod.) Krátce jsme se věnovali komunikativní jazykové kompetenci a Společnému evropskému referenčnímu rámci, který stanovuje kritéria znalostí studentů češtiny jako cizího jazyka na jednotlivých jazykových úrovních.

Ve druhé kapitole jsme stanovili kritéria „bezchybnosti“ podle dokumentů *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A1* a *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2*. Kritéria jsou rozdělena podle fonetické a fonologické, morfologické a syntaktické roviny jazyka. Na těchto jazykových rovinách proběhla následná chybová analýza prací vybraných studentů.

V následující kapitole jsme uvedli možné způsoby klasifikace chyb, druhy chyb a důležitost chyb při výuce jazyka. Vymezili jsme dva pojmy, kterými jsou plynulost a správnost, nezbytné pro opravu chyb, definovali jsme také žákovské korpusy a chybovou analýzu. V poslední části kapitoly jsme zmínili chyby v mluveném a psaném projevu a možné techniky oprav.

V praktické části naší práce jsme odhalili nejčastější chyby vybrané skupiny studentů – cizinců. Nesnažili jsme se o výčet chyb, zaměřili jsme se pouze na nejčastější chyby, které byly v jednotlivých rovinách nejvýznamnější.

V naší analýze jsme dospěli k následujícím závěrům. Studenti se dopouštěli největšího počtu chyb v rovině morfologické, pak ve fonetické a fonologické, nejméně v rovině syntaktické; více chybují v mluvených projevech, méně pak v písemných; z hlediska připravenosti × nepřipravenosti chybovali dle

očekávání více v nepřipravených projevech.

K negativní interferenci se zprostředkujícím jazykem docházelo především v rovině fonetické a fonologické.

U korektivních cvičení jsme se snažili postihnout jejich různorodost. Některá cvičení mohou studenti vypracovávat samostatně, u jiných je nutná přítomnost učitele; to se týká především fonetických cvičení.

Všechna korektivní cvičení jsou pouze výstižnou ukázkou typů cvičení a mohou být dále modifikována a přizpůsobena potřebám jednotlivých skupin.

SEZNAM LITERATURY

Alexander, L.G.: *Longman English Grammar*. Twentieth impression. Harlow: Longman, 2003. ISBN 0-582-55892-1

Bartram, M.: *Correction – Mistake Management*. First edition. London: Commercial Colour Press, 1991. ISBN 0 906717 91 4

Corder, P.: *Error Analysis and Interlanguage*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 1982. ISBN 0-19-437073-9

Cvejnová, J. a kol.: *Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1)*. [online] 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. ISBN 978-80-87000-24-3, poslední aktualizace 2008-11-07 [citace 2009-10-11]. Dostupné z www: < <http://www.portaljazyku.cz/e-learning/studijni-texty/cestina-pro-cizince-metodika.html> >

Čadská, M., Bidlas, V., Confortiová, H., Turzíková, M.: *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A2 podle Společného evropského referenčního rámce*. [online] Praha: Taurius, 2006. [citace 2009-09-15]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>>

Čechová, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9

Dušková, L.: *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0486-6

Edge, J.: *Mistake and Correction*. Second impression. Harlow: Longman, 1990. ISBN 0582 74626.4

Greenbaum, S., Quirk, R.: *A Student's Grammar of the English Language*. Second edition. Harlow: Longman, 1990. ISBN 0-582-05971-2

Hádková, M., Línek, J., Vlasáková, K.: *Čeština jako cizí jazyk: Úroveň A1 podle Společného evropského referenčního rámce*. [online] Olomouc: vydavatelství Univerzity Palackého, 2006. [citace 2009-05-11]. Dostupné z www: < <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk> >

Holá, L.: *New Czech Step by Step*. 3. vydání. Praha: Akropolis, 2006. ISBN 80-86903-33-8

Hrdlička, M.: *Cizí jazyky čeština*. 1. vydání. Praha: ISV nakladatelství, 2002. ISBN 80-85866-98-6

James, C.: *Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis*. Harlow: Longman, 1998. ISBN 0582257638

Kolektiv autorů Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-134-4

Krčmová, M.: *Úvod do fonetiky a fonologie pro bohemisty*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006. ISBN 80-7368-213-3

Lenochová, A.: *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. 2. vydání. Olomouc: vydavatelství Univerzity Palackého, 2006. ISBN 80-244-8425-2

Pokorná, J., Vránová, M.: *Přehled české výslovnosti: Logopedická a ortoepická cvičení pro dospělé*. 1. vydání. Praha: nakladatelství Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-169-3

Richards, J.C. et al.: *Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Second edition. Essex: Longman Group UK Limited. 1992. ISBN 978-05-8207-244-2

Roach, P.: *English Phonetics and Phonology*. Third edition. Cambridge: University Press, 2000. ISBN 0 521 78613 4

Spillner, B.: *Error Analysis. A Comprehensive Bibliography*. First edition. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company., 1991. ISBN 978-90-272-3731-6

Škodová, S.: *Možnosti zachycení chyb v tzv. žákovských korpusech*. In Uličný O. (ed) *Eurolingua a Eurolitteraria* 2009. Liberec : TUL, 2009.

Štindl, O.: *Easy Czech: Elementary*. 1. vydání. Praha: Akronym, 2008. ISBN 987-80-254-1060-8

Internetové odkazy

URL:<http://efd.mersin.edu.tr/dergi/meuefd_2005_001_002/pdf/meuefd_2005_001_002_0261-0270_erdogan.pdf> [cit. 2010-04-17]

URL:<http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2008/20/FSANAL.PDF> [cit. 2010-04-16]

URL:< <http://www.teacher.org.cn/doc/ucedu200709/ucedu20070902.pdf>> [cit. 2010-04-10]

URL:<http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/resources/rentgen_vokaly.gif> [cit. 2009-12-01]

URL:<http://www.c2j.cz/attachments/075_Hnatkova-Jelinek-Petkevic_Chyby.pdf> [cit. 2010-03-30]

URL:< http://en.wikipedia.org/wiki/Second_language_acquisition> [cit. 2010-02-11]